

Andrej Gulič

Urbana ekonomija: fragmenti in marginalije

Spodbujanje gospodarskega razvoja mest v Sloveniji s pomočjo
gospodarskih con

Urban economy: fragments and marginalia

Promoting economic development of cities in Slovenia through economic zones

Znanstvena monografija

Scientific Monograph

Ljubljana, april 2017

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

711.4:330.34(497.4)

GULIČ, Andrej, 1955-

Urbana ekonomija: fragmenti in marginalije : spodbujanje
gospodarskega razvoja mest v Sloveniji s pomočjo gospodarskih con :
znanstvena monografija = Urban economy: fragments and marginalia :
promoting economic development of cities in Slovenia through economic
zones : scientific monograph / Andrej Gulič. - 1. izd. - Ljubljana :
Urbanistični inštitut Republike Slovenije, 2017

ISBN 978-961-6390-47-7

289990400

Urbana ekonomija: fragmenti in marginalije
Spodbujanje gospodarskega razvoja mest v Sloveniji s pomočjo gospodarskih con

Urban economy: fragments and marginalia
Promoting economic development of cities in Slovenia through economic zones

ISBN

Nosilec avtorskih pravic
Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Prva izdaja

Ime nosilca avtorskih pravic
mag. Andrej Gulič

Izdajatelj
Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Leto izida
2017

Leto natisa
2017

Število natisnjenih izvodov
45

Maloprodajna cena publikacije
Brezplačna publikacija

Avtor fotografije na naslovnici
Andrej Gulič, 2008

Uvodna obrazložitev

Pričujoča monografija temelji na opravljenem znanstvenem delu v okviru projekta Strokovno gradivo za nacionalno poročilo o urbanem razvoju – HABITAT III (2016). Avtor monografije je sodeloval kot član projektne skupine Urbanističnega inštituta Republike Slovenije. Projekt je financirala Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje in prostor – Direktorat za prostor, graditev in stanovanja.

Predmetne oznake

Ključne besede: urbana ekonomija, mesta, mestne občine, gospodarski razvoj, gospodarske cone, izzivi, usmeritve, Slovenija, znanstvena monografija

Subject terms

Keywords: urban economy, cities, city municipalities, economic development, economic zones, challenges, orientations, Slovenia, scientific monograph

Predgovor

V Sloveniji je urbana ekonomija znanstveno nerazvito področje. Gre za problematiko, na pomen katere že dlje časa opozarja znanstvena, raziskovalna in načrtovalska javnost na področju prostorskega razvoja. Poglobljenih raziskav in študij o problematiki razvoja urbane ekonomije v Sloveniji praktično ni. Tudi na evropski in širši mednarodni ravni urbana ekonomija ni jasno opredeljen pojem in se pogosto prekriva z opredelitvami regionalne ekonomije. Strokovnjaki s tega področja poleg teoretičnih in metodoloških usmeritev upoštevajo predvsem konkretne lokalne, regionalne, nacionalne in širše razmere.

V besedilu poleg stanja in trendov ter strateškega okvira za spodbujanje gospodarskega razvoja mest (mestnih občin) v Sloveniji obravnavamo predvsem problematiko spodbujanja razvoja in prostorske alokacije gospodarskih con. Za obravnavo problematike gospodarskih con smo se odločili, ker je bila v zadnjih petnajstih letih zelo aktualna. Razen tega se gospodarske cone kot ukrep spodbujanja gospodarskega razvoja države in (mestnih) občin pojavljajo v različnih državnih in lokalnih strateških dokumentih.

V ta okvir bi načeloma sodila tudi obravnava nekaterih drugih sodobnih in medsebojno prepletenih pojavov in procesov, kot so npr. pametno mesto ter nanj navezane ustvarjalne industrije, mestno krožno gospodarstvo, mestno neformalno gospodarstvo in druga. Pojavi in procesi, povezani s tematiko razvoja pametnih mest, mestnih krožnih in neformalnih gospodarstev, so v Sloveniji šele v zametkih. V državnih in lokalnih strateških dokumentih se pojavljajo predvsem na deklarativni ravni, v aktualni gospodarski in družbeni praksi pa so prizadevanja na omenjenih področjih dokaj omejena.

Kazalo

Poglavje	Stran
Predgovor	1
1 Širši problemski okvir, procesi in pojmovne opredelitve	5
1.1 Pojmovne opredelitve urbanega prostora	5
1.2 Pojmovne opredelitve urbane ekonomije	6
1.3 Pojmovne opredelitve mesta v statističnih raziskovanjih na ravni EU in na ravni Slovenije	7
1.4 Predlog opredelitve pojma urbana ekonomija	14
2 Stanje in trendi gospodarskega razvoja mest v Sloveniji upošteva aktualne globalne razvojne procese	15
3 Ocena primernosti razvojnih dokumentov za spodbujanje gospodarskega razvoja mest (mestnih občin)	18
3.1 Predstavitev nekaterih strokovnih pogledov na temo povezanosti gospodarskega razvoja mest in gospodarskega razvoja držav	18
3.2 Vloga in pomen Strategije prostorskega razvoja Slovenije za spodbujanje gospodarskega razvoja mest	19
3.3 Vloga in pomen Slovenske strategije pametne specializacije – S4 za spodbujanje gospodarskega razvoja mest	19
3.4 Vloga in pomen Trajnostnih urbanih strategij (TUS) za spodbujanje gospodarskega razvoja mest	20
4 Prikaz družbenega, gospodarskega, prostorskega in okoljskega konteksta gospodarskega razvoja mestnih občin v Sloveniji	26
4.1 Družbeni kontekst	26
4.2 Prostorski kontekst	27
4.3 Okoljski kontekst	28
4.4 Gospodarski kontekst	29
5 Ocena finančne (ne)odvisnosti mestnih in drugih občin od države	30
6 Nekateri dosedanje izkušnje in usmeritve na področju spodbujanja razvoja in umeščanja gospodarskih con v prostor	31
7 Aktualne usmeritve na področju spodbujanja razvoja in umeščanja gospodarskih con v prostor na razvoj mest oz. (mestnih) občin	33
7.1 Uvodne problemske ugotovitve	33
7.2 Vloga in pomen Strategije prostorskega razvoja Slovenije	34
7.3 Predlog opredelitev pojmov in kategorizacije gospodarskih con v Sloveniji	35
7.4 Primeri dolgoročnega prostorskega načrtovanja gospodarskih con na ravni urbanih regij	38
7.5 Poslovne cone v Sloveniji na svetovnem spletu	45
8 Izzivi prihodnjega gospodarskega razvoja mestnih občin v Sloveniji	46
9 Usmeritve prihodnjega gospodarskega razvoja mestnih občin v Sloveniji	48
Literatura in viri	50

Seznam slik

- Slika 1: Nova urbano-ruralna tipologija EU za raven NUTS 3 regij (EUROSTAT, 2011)
- Slika 2: Tipi vmesnih in pretežno ruralnih NUTS 3 regij v EU leta 2010 (Copus, 2013)
- Slika 3: Mestna naselja in naselja mestnih občin v Republiki Sloveniji leta 2003 (SURs, 2004)
- Slika 4: Prikaz možnih makrolokacij za prihodnji razvoj industrijskih con v Sloveniji (LDA, 2003)
- Slika 5: Scenarij disperznega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem
- Slika 6: Scenarij policentričnega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem - A
- Slika 7: Scenarij policentričnega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem - B
- Slika 8: Scenarij policentričnega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem - C
- Slika 9: Scenarij monocentričnega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem
- Slika 10: Scenarij GC1 v LUR (Gulič, A. et al. 2010)
- Slika 11: Scenarij GC2 v LUR (Gulič, A. et al. 2010)
- Slika 12: Scenarij disperznega prostorskega razvoja Koroške regije (Gulič, A. et al. 2006a)
- Slika 13: Scenarij monocentričnega prostorskega razvoja Koroške regije (Gulič, A. et al. 2006a)
- Slika 14: Scenarij policentričnega prostorskega razvoja Koroške regije (Gulič, A. et al. 2006a)
- Slika 15: Scenarij uravnoteženega prostorskega razvoja Koroške regije (Gulič, A. et al. 2006a)
- Slika 16: Iskalnik lokacij evidentiranih obstoječih in načrtovanih gospodarskih con

Seznam preglednic

Preglednica 1: Število mest po državah in po velikosti urbanih centrov leta 2006 ([EUROSTAT](#), 2015)

Preglednica 2: Delež prebivalcev po državah in po velikosti urbanih centrov leta 2006 ([EUROSTAT](#), 2015)

Preglednica 3: Kvalitativna formalna ocena nekaterih vidikov povezanosti prostorskega in gospodarskega razvoja v Trajnostnih urbanih strategijah (TUS) mestnih občin v Sloveniji (Gulič, A., 2016)

Preglednica 4: Kvalitativna vsebinska ocena povezanosti ukrepov spodbujanja razvoja gospodarstva mesta v okviru TUS: z opredeljenimi razvojnimi potenciali in izzivi; z učinkovito rabo prostora v urbanih območjih; ter s spodbujanjem razvoja regije in države (z uporabo naslednjih vrednostnih kategorij: zelo prisoten, prisoten, delno prisoten, manj prisoten, ni prisoten) (Gulič, A., 2016)

Preglednica 5: Gospodarske cone v širšem območju središč nacionalnega pomena

Preglednica 6: Gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za regijo

Preglednica 7: Gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za regionalno območje

1. Širši problemski okvir, procesi in pojmovne opredelitve

V tem poglavju predstavljamo nekatere aktualne pojave in procese ter njihove pojmovne opredelitve, ki se vsebinsko navezujejo na problematiko urbane ekonomije oz. na spodbujanje gospodarskega razvoja mest v Sloveniji. Poseben poudarek je posvečen načinu razumevanja urbanega prostora, urbanizacije in vloge mest ter urbane ekonomije.

1.1 Pojmovne opredelitve urbanega prostora

Pregled dostopnih virov je pokazal, da v Sloveniji zaenkrat ne razpolagamo s širšim naborom opredelitev pojma urbani prostor. V nadaljevanju predstavljamo dve opredelitvi.

Urbani prostor je aglomerat ustvarjenih vrednot človekovega okolja, je aglomerat pogojev prebivanja in dela, je prostor najbolj spletenih in zapletenih odnosov med ljudmi ter njihovimi stratifikacijami in asociacijami, a tudi – zakladnica največjih izkušenj in teženj človekove kulturne in znanstvene ustvarjalnosti. Pojem in beseda prostor brez atributa, prostor nasploh, sam na sebi, pomeni abstrakcijo (Tepina, 1996).

Strategija prostorskega razvoja Slovenije opredeli urbana območja kot urbanizirana in suburbanizirana poselitvena območja. V urbanih območjih, prevladujejo mestne funkcije nad agrarnimi (MOP, 2004).

Obe omenjeni opredelitvi sta, po mnenju avtorja, preveč splošni in ne ponujata dovolj trdne podlage za razumevanje fenomena urbanega prostora. Zaradi tega v nadaljevanju podajamo nov predlog opredelitve pojma urbanega prostora, ki v tej fazi še ni izčrpen in vseobsežen in ki izhaja predvsem iz upoštevanja sociološkega diskurza. Sestavljen je iz nekaj medsebojno povezanih vsebinskih sklopov:

1. Urbani prostor ali urbano območje lahko opredelimo kot časovno dinamičen in prostorsko zgoščen urejen preplet različnih mestotvornih funkcij - površina ožjega prostorskega območja, število in gostota prebivalstva, opremljenost in oskrb prebivalstva in podjetij z javno gospodarsko infrastrukturo in dejavnostmi ter z oskrbnimi in storitvenimi dejavnostmi, raznolikost družbenih vlog in odnosov, specifična urbana kultura - , ki ga podpira ustrezna družbena, ekonomska in politična organiziranost ter upravljanje. Na najbolj splošni ravni je življenje in delo prebivalcev urbanih prostorov organizirano okoli izvajanja nekmetijskih dejavnosti. Urbani prostori so značilni za naselja oz. središča višjega in visokega ranga centralnosti v katerih se izvajajo sekundarne ter vse bolj tudi terciarne in kvartarne dejavnosti.
2. Kljub bolj ali manj prepoznavni prostorski strukturi in organizaciji, ki daje videz enotnosti in urejenosti, so za urbane prostore – predvsem na socio-kulturni ravni – značilni številni procesi in prakse, ki urbani prostor po eni strani fragmentirajo in ustvarjajo številne sub-prostore v katerih se udejanjajo različne vrednostne in kulturne identitete, po drugi strani pa na splošni ravni prihaja do njihovega povezovanja v smeri razvoja urbanega načina življenja in sloga, ki je specifičen za vsak urbani prostor posebej. V urbanih prostorih poteka tim. urbani način življenja, za katerega so značilni slabitev sorodstvenih in sosedskih vezi, zmanjševanje družbenega pomena družine, razvrednotenje tradicionalnih osnov družbene solidarnosti in povečanje individualizma. Življenje v urbanih prostorih označuje tim. urbani slog, za katerega je značilen individualizem,

povpraševanje po alternativnih urbanih kulturah in težnja po izogibanju prevladujoči komercialni uniformiranosti.

3. Vsi omenjeni dejavniki lahko ustvarijo sinergijsko povezovanje in delovanje v katerem se porajajo in udejanjajo inovativne gospodarske zamisli, umeščajo ustvarjalne industrije, razvijajo raznovrstne vključujoče kulture in umetnosti, ki spodbujevalno vplivajo na hitrejši lokalni gospodarski razvoj in na rast kvalitete življenja ter na družbeno blaginjo njegovih prebivalcev. Takšni urbani prostori lahko prerastejo v ustvarjalna mesta. V Sloveniji imajo takšne možnosti predvsem osrednja univerzitetna mesta.

1.2 Pojemovne opredelitve urbane ekonomije

Problematiko spodbujanja gospodarskega razvoja mest v Sloveniji orisujejo pojmi kot so mestno (urbano) gospodarstvo oz. mestna (urbana) ekonomija. Gre za problematiko na katere pomen že nekaj desetletij neuspešno opozarja strokovna, raziskovalna in načrtovalska javnost v Sloveniji, ki se ukvarja s področjem prostorskega razvoja oz. urejanja prostora. Razprava na to temo se okrepi predvsem v obdobjih priprave novih predlogov Zakona o urejanju prostora (Zakona o prostorskem načrtovanju), ko se ugotavlja »velik primanjkljaj strokovnih elaboratov na področju prostorske ekonomije« (MOP, 2016: 11).

Umanjkanje poglobljene strokovne obravnave omenjene teme v Sloveniji dodatno potrjuje rezultat preverbe bibliografskih zapisov, ki so shranjeni v okviru platforme [COBISS](#) v okviru katere niso zabeležena strokovna gradiva, ki bi vsebovala opredelitve pojmov mestno oz. urbano gospodarstvo, mestna oz. urbana ekonomija. Poglobljenih domačih raziskav in študij, ki bi se ukvarjale s problematiko razvoja urbane ekonomije (mestne ekonomije, mestnega gospodarstva) praktično ni. Nekaj stičnih točk je moč najti v publikaciji Ekonomska preobrazba slovenskih mest (Bole, 2008) vendar tudi omenjeni vir ne premore nedvoumne opredelitve pojma urbana ekonomija oz. njegovih sopomenk. V Urbanističnem terminološkem slovarju je opredeljen pojem mestne ekonomije. »Mestna ekonomija je veda ki raziskuje prostorsko in gospodarsko organizacijo, procese razvoja mest in mestnih območij glede na njihove značilnosti (lokacija, velikost, raba in struktura zemljišč, dostopnost, opremljenost z gospodarsko in družbeno infrastrukturo, dejavnosti, naravne danosti, gostota poselitve), javno gospodarstvo mest in vlogo mest v gospodarstvu regije in/ali države« (Mihelič, B. et al., 2015: 86). Na omenjeno opredelitev se ne moremo neposredno opreti zaradi njenega pretežno fenomenološkega značaja. Izpostavi namreč sočasnost obstoja ne ponudi pa potrebne razlage vzročno posledičnih povezav med prostorskim in gospodarskim sistemom mesta. V nadaljnjem besedilu uporabljamo pojem urbana ekonomija, ker se – po mnenju avtorja – najbolj pogosto pojavlja v strokovni komunikaciji na področju urbanističnega ter prostorskega raziskovanja in načrtovanja.

Tudi na evropski in širši mednarodni ravni ni moč zaslediti veliko poskusov opredelitve pojma urbana ekonomija. Avtor besedila tudi ni zasledil virov, ki bi v razlagah vsebinsko povezovali oz. razlikovali pojma urbane in regionalne ekonomije. V nadaljevanju predstavljamo nekaj novejših opredelitev iz katerih je razvidna precejšnja raznovrstnost pogledov na obravnavano tematiko.

Capello opredeljuje regionalno ekonomijo kot vejo ekonomije, ki v analize delovanja trga vključuje dimenzijo »prostora«. To dosega z vključevanjem dimenzije prostora v logične

sheme, zakone in modele, ki urejajo in razlagajo oblikovanje cen, povpraševanje, proizvodne zmogljivosti, ravni proizvodnje in razvoja, stopnje rasti in porazdelitev dohodka v pogojih neenake regionalne razporeditve virov. V regionalni ekonomiji postane "teritorij" osrednji predmet analize namesto "prostora" v primerih, ko modeli lokalne rasti vključujejo prostor kot gospodarski vir in neodvisen proizvodni dejavnik, generator statične in dinamične prednosti za podjetja, ki v tem prostoru delujejo - ali, z drugimi besedami, bistven element pri določanju konkurenčnosti lokalnega proizvodnega sistema (Capello, 2011: 2).

Po mnenju Quigley urbana ekonomija poudarja: pomen prostorskih ureditev gospodinjstev, podjetij in kapitala v metropolitanskih območjih; zunanjih učinkov, ki nastajajo iz sovplivanja omenjenih dejavnikov ter različnih rab prostora; ter vprašanj, ki zadevajo oblikovanje ustrezne javne politike na tem področju (Quigley, 2008). Camagni opredeljuje urbano ekonomijo precej širše in sicer kot ekonomsko disciplino, ki razlaga fenomen »mesta« kot originalno obliko družbene ureditve: oblike, ki je že od zgodnjih človekovih strnjenih naselbin zagotavljala učinkovitost interakcij in trgovanja med ljudmi, ki je med njimi krepila delitev dela ter obenem zagotavljala trajno spodbujanje inovativnosti v gospodarskem, socialnem, kulturnem in političnem okviru mesta (Camagni, 2012). Tudi UN-Habitat ponuja svojo opredelitev pojma urbane ekonomije za katero je značilna politično-ekonomska in akcijska usmeritev. Urbana ekonomija je osredotočena na spodbujanje urbanih strategij in politik, ki krepijo zmogljivost mest da v celoti udejanijo svoj potencial kot dejavnike gospodarskega razvoja, blaginje in ustvarjanja delovnih mest. Posebna pozornost je namenjena oblikovanju in udejanjanju urbanih strategij in politik, ki spodbujajo in povečujejo udeležbo moških in žensk, izboljšujejo občinske finance ter prispevajo k ustvarjanju dostojnih urbanih mest in možnosti za preživetje, ki povečujejo ekonomsko opolnomočenje, zlasti za mlade in ženske (UN-Habitat, 2012).

Sprijazniti se moramo z dejstvom, da nobena opredelitev in njeno teroretično ozadje ne more izčrpano pojasniti pojma urbane ekonomije. Njihovi avtorji poleg lastnih teoretičnih in metodoloških usmeritev upoštevajo predvsem lokalne, regionalne, nacionalne in širše razmere v katerih izvajajo svoje strokovne aktivnosti. Strukture in procesi, ki jih zajema pojem so funkcija številnih razvojnih dejavnikov kot so značilnosti prostora in njegove različne rabe, omrežja in objekti javne gospodarske infrastrukture, število in struktura prebivalstva, naravni viri, delo, kapital, naložbe, podjetništvo, transport, komunikacije, sestava industrije, mednarodna gospodarska situacija, lokalna institucionalna zmogljivost, sredstva države in lokalnih skupnosti za spodbujanje razvoja, programi podpore ipd. ter specifičnih razvojnih kontekstov preučevanih regionalnih in mestnih območij.

Preden ponudimo predlog lastne delovne opredelitve pojma urbana ekonomija je potrebno na kratko predstaviti značilnosti procesa urbanizacije v Sloveniji ter posebnosti obravnave mest oz. mestnih naselij v okviru statističnih izkazovanj in drugih raziskovanj na ravni EU in na ravni Slovenije. Več o tem v naslednjem podglavju.

1.3 Pojemovne opredelitve mesta v statističnih raziskovanjih na ravni EU in na ravni Slovenije

Proces urbanizacije – povečanje koncentracije prebivalstva v mestih – je tesno povezan s procesom strukturnih sprememb (deagrarizacija, industrializacija, razvoj storitvenih dejavnosti, razvoj informacijske družbe) in pospešenim gospodarskim razvojem. Poleg tega

urbanizacija spodbuja koncentracijo in grozdenje podjetij v ožjem in širšem okolju mest ter vpliva na razvoj tim. aglomeracijskih ekonomij, ki črpajo prednosti iz bližine do drugih podjetij in/ali najpomembnejših porabnikov. Izkoriščanje tovrstnih pozitivnih zunanjih učinkov, ki krepí povezovanje in sodelovanje med podjetji zvišuje njihovo individualno ter skupno produktivnost v primerjavi s podjetji, ki tovrstnih zunanjih vplivov niso deležna.

Urbanizacija vpliva na razvoj višje/visoke gostote grajenih struktur, prebivalstva in delovnih mest, ki ustvarjajo primerne pogoje za doseganje učinkovite prostorske organizacije, ki spodbuja razvoj inovacij, podjetništva, ekonomije obsega, cenejše in bolj učinkovite organizacije oskrbnih in storitvenih dejavnosti, cenejših in bolj učinkovitih ureditev trajnostnih oblik mobilnosti.

Od urbanizacije imajo koristi prebivalci mest, ker v njih zaposleni običajno prejemajo višje dohodke in uživajo prednosti prostorske bližine do oskrbnih in storitvenih dejavnosti od najnižjega do najvišjega ranga. Urbanizacija ugodno vpliva tudi na zmanjševanje negativnih vplivov na okolje saj je ravnanje z surovinami, energijo ter odpadnimi snovmi v tem primeru bolj učinkovito in ceneje kot v primeru razpršene poselitve.

Pri tem je potrebno poudariti, da je stopnja urbanizacije v Sloveniji, v primerjavi z drugimi EU državami, ena med najnižjimi in znaša 50%. Po najnovejših predvidevanjih Združenih narodov naj bi se do leta 2050 zvišala le na 61 % (UN, 2014: 23).

Za potrebe statističnih raziskovanj v okviru EUROSTAT-a je bila oblikovana opredelitev mesta, ki temelji predvsem na prisotnosti urbanega centra. Gre za prostorski koncept, ki je zasnovan na mrežnih celicah, ki vsebujejo visoko gostoto prebivalstva (več o metodologiji opredelitve mesta v Dijkstra in Poelman, 2015a). Omenjena avtorja opredelita urbani center kot skupek stičnih mrežnih celic velikosti 1 km² z gostoto najmanj 1500 prebivalcev na km² in z najmanj 50 000 prebivalcev (Dijkstra in Poelman, 2015b). Izhajajoč iz omenjenih opredelitev EUROSTAT ugotavlja, da v Sloveniji imamo dve mesti: Ljubljano kot srednje veliko mesto in Maribor kot majhno mesto (glej Preglednico 1). V Ljubljani živi 12,6%, v Mariboru pa 5,4% prebivalcev države (glej Preglednico 2). Sorazmerno šibkost slovenskih mest v sistemu evropskih urbanih središč dopolnjuje tudi nova urbano-ruralna tipologija EU. Ta opredeli tri kategorije NUTS 3 regij: »pretežno ruralne«, »vmesne« in »pretežno urbane« regije (EUROSTAT, 2011). V Sloveniji se edino Osrednjeslovenska regija (Ljubljanska urbana regija) uvršča v kategorijo »pretežno urbanih« regij, Gorenjska, Obalno-kraška in Podravska regija se uvrščajo v kategorijo »vmesnih« regij, vse ostale slovenske statistične regije pa se uvrščajo v kategorijo »pretežno ruralnih« regij (glej Sliko 1). Poleg tega je v tem okviru potrebno omeniti tudi rezultate projekta ESPON 1.1.1 - Potentials for polycentric development in Europe, ki je - v okviru skupine metropolitanskih evropskih območij rasti (MEGAs) med katerimi je bilo leta 2004 v Evropi v 76 funkcionalnih urbanih območij – uvrstil Ljubljano v tim. kategorijo 4 MEGAs, v katero je bilo vključenih 23 funkcionalno najšibkejših (manjših, manj konkurenčnih, bolj perifernih, z manjšim obsegom človeškega kapitala) urbanih območij (Nordregio et al. 2005: 117). Do podobnih ugotovitev je prišel tudi projekt EDORA (UHI et al., 2011), ki se je ukvarjal s problematiko evropskih razvojnih priložnosti v ruralnih območjih. Projekt je opredelil tipe vmesnih in pretežno ruralnih NUTS 3 regij v EU leta 2010. Pretežni del Slovenije je bil uvrščen v kategorijo regije »območja potrošnje

podeželja« (consumption countryside region) ter v manjši meri v kategorijo podeželske regije (agrarian region) (glej Sliko 2) (Copus, 2013).

Number of cities according to the size of their urban centre							
Country	Cities by urban centre size					Global city	Total
	S	M	L	XL	XXL		
Luxembourg	1						1
Slovenia	1	1					2
Cyprus		2					2
Malta			1				1
Estonia	2		1				3
Slovakia	6	1	1				8
Lithuania	2	2	2				6
Latvia	3			1			4
Ireland	3	1		1			5
Finland	4	2		1			7
Czech Republic	14	2	1	1			18
Netherlands	21	20	1	3			45
Denmark	1	2			1		4
Austria	1	4			1		6
Hungary	5	4			1		10
Sweden	9	2	1		1		13
Bulgaria	12	4	1		1		18
Romania	14	12	7		1		34
Greece	4	3		1	1		9
Portugal	12	1	1	1	1		16
Belgium	6	2	1	1	1		11
Poland	36	14	5	4	2		61
Spain	44	38	9	4	3		98
Italy	44	16	8	2	4		74
Germany	63	39	12	7	4		125
France	59	42	7	5		1	114
United Kingdom	43	47	12	6	2	1	111
EU	410	261	71	38	24	2	806
Iceland		1					1
Norway	4	1		1			6
Croatia	2	2		1			5
Switzerland	4	3	2	1			10
Total	420	268	73	41	24	2	828

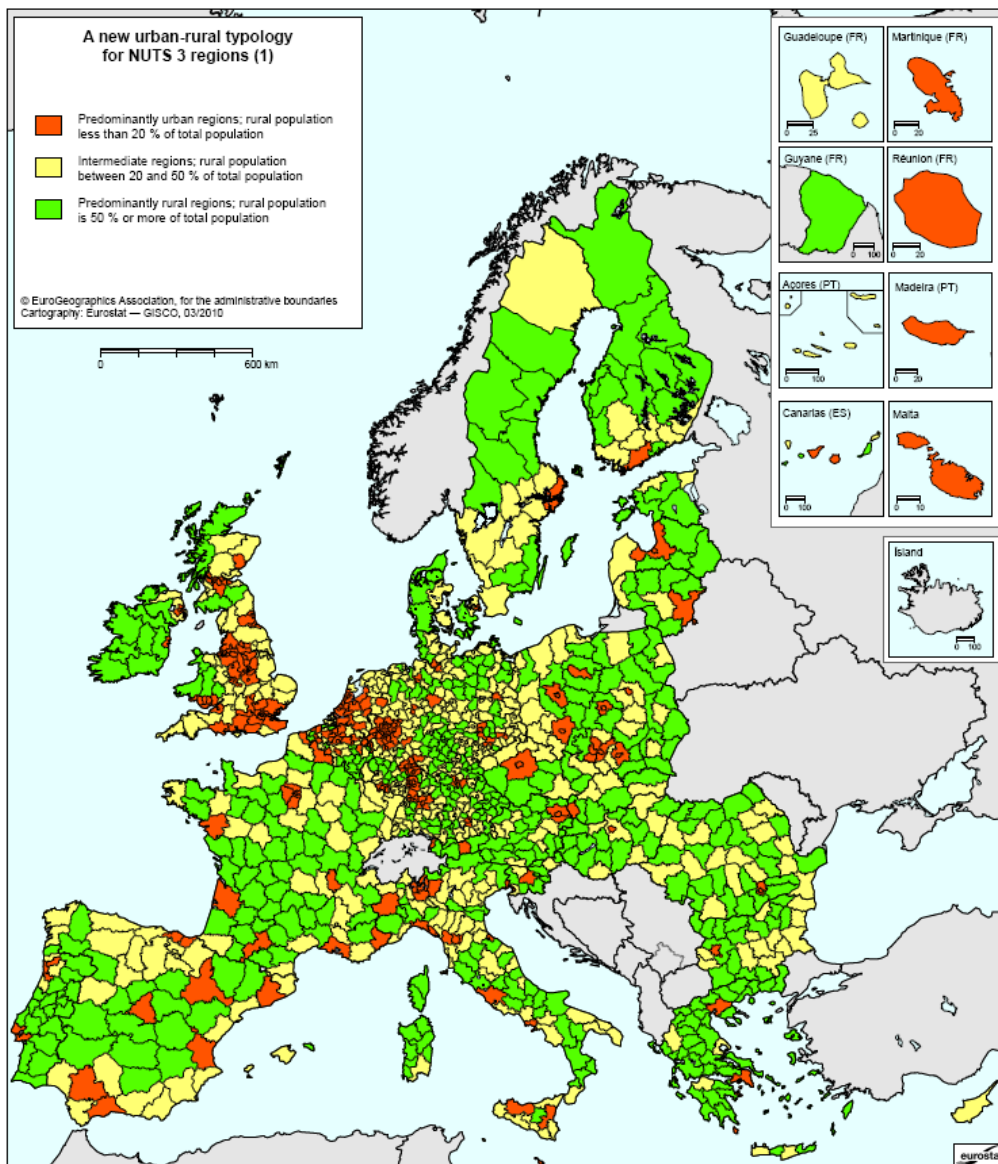
Urban centre sizes in population	
S	between 50 000 and 100 000
M	between 100 000 and 250 000
L	between 250 000 and 500 000
XL	between 500 000 and 1 000 000
XXL	between 1 000 000 and 5 000 000
Global city	of more than 5 000 000

Preglednica 1: Število mest po državah in po velikosti urbanih centrov leta 2006 (EUROSTAT, 2015)

Country	S	M	L	XL	XXL	Global City	All cities	Commuting zone	Larger Urban Zone
Luxembourg	18,1						18	82	100
Slovenia	5,4	12,6					18	22	40
Cyprus		41,0					41	20	61
Malta			48,4				48	47	95
Estonia	12,0		29,6				42	14	56
Slovakia	8,6	4,4	7,9				21	12	33
Lithuania	5,5	8,8	26,4				41	12	53
Latvia	11,2			31,7			43	4	47
Ireland	4,0	2,7		28,2			35	22	57
Finland	8,6	7,0		18,6			34	15	49
Czech Republic	10,7	4,6	3,6	11,5			30	29	60
Netherlands	10,5	17,1	1,7	14,6			44	29	73
Denmark	3,6	8,9			21,2		34	29	63
Austria	1,1	8,4			20,0		30	27	56
Hungary	5,3	6,9			16,8		29	20	49
Sweden	11,9	5,0	5,4		15,8		38	15	53
Bulgaria	13,5	9,5	4,5		15,2		43	13	56
Romania	5,8	8,9	9,7		8,8		33	5	38
Greece	2,5	4,1		2,8	27,5		37	16	53
Portugal	12,0	0,9	3,9	9,2	17,3		43	10	54
Belgium	5,2	4,2	3,4	4,4	9,6		27	32	59
Poland	7,5	6,3	4,9	7,1	9,7		35	20	55
Spain	7,6	14,1	6,3	6,1	15,8		50	16	66
Italy	6,6	4,8	3,4	2,2	16,4		33	18	51
Germany	6,6	8,7	5,3	4,9	8,9		34	40	74
France	9,0	13,6	5,3	7,8		10,6	46	19	65
United Kingdom	8,7	13,9	7,3	6,9	8,0	12,4	57	16	73
EU	7,6	9,4	5,1	5,7	9,6	2,8	40	22	62
Iceland		62,6					63	8	71
Norway	10,8	3,4		11,5			26	18	43
Croatia	3,9	7,5		17,3			27	17	43
Switzerland	3,7	7,3	8,6	7,3			27	20	47
Total	7,5	9,4	5,0	5,8	9,3	2,8	40	22	61

Note some figures may not add up due to rounding.

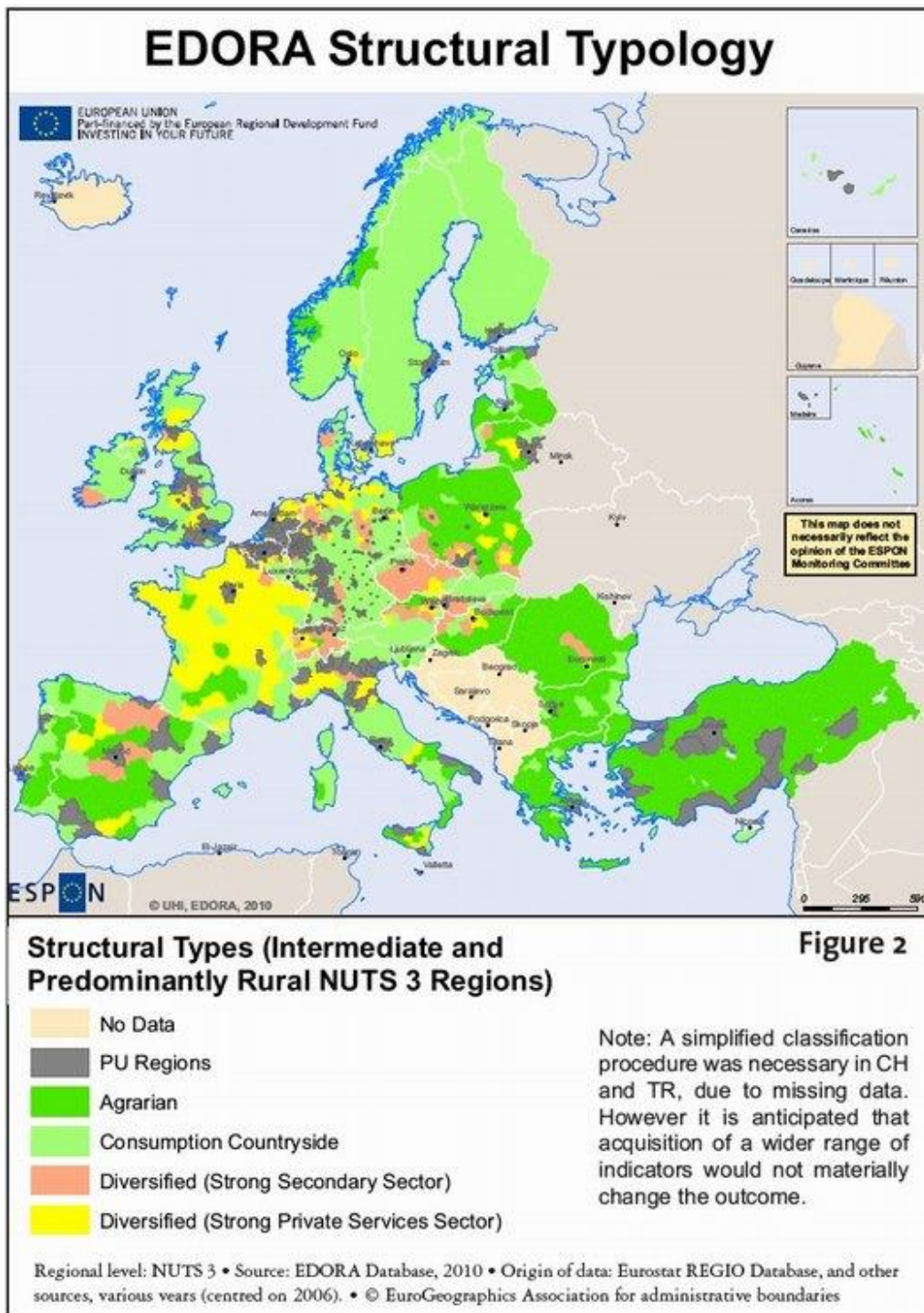
Preglednica 2: Delež prebivalcev po državah in po velikosti urbanih centrov leta 2006 ([EUROSTAT](#), 2015)

(1) This typology is based on a definition of urban and rural 1 km² grid cells. Urban grid cells fulfil two conditions: 1) a population density of at least 300 inhabitants per km² and 2) a minimum population of 5 000 inhabitants in contiguous cells above the density threshold. The other cells are considered rural. Thresholds for the typology: 50% and 20% of the regional population in rural grid cells.

For Madeira, Açores and the French outermost regions, the population grid is not available. As a result, this typology uses the OECD classification for these regions.

Slika 1: Nova urbano-ruralna tipologija EU za raven NUTS 3 regij (EUROSTAT, 2011)

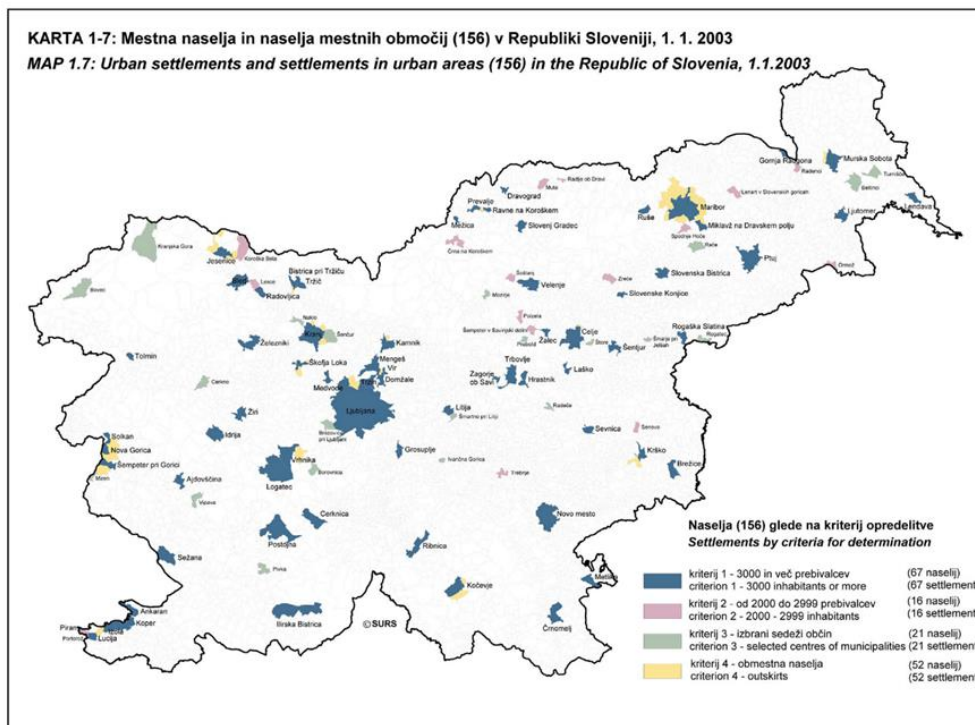

Slika 2: Tipi vmesnih in pretežno ruralnih NUTS 3 regij v EU leta 2010 (Copus, 2013)

V Sloveniji je Statistični Urad RS za potrebe statističnih izkazovanj opredelil tim. mestna območja. Mestno območje je območje, na katerem se nahaja centralno mestno naselje, ki daje mestnemu območju ime, vključuje pa tudi sosednja naselja, ki mejijo na centralno naselje in se vanj postopno prostorsko vraščajo. S centralnim naseljem so povezana s sklenjenim nizom zgrajenih površin (stavb, ulic, trgov), prometnicami, javnimi parki in drugimi elementi urbane strukture. Kriterij za oblikovanje mestnega območja je sklenjena pozidava z urbanim značajem med centralnim naseljem in obmestnim naseljem vsaj na enem delu območja obmestnega naselja. Pri opredeljevanju mestnih naselij in naselij mestnega

območja je Statistični urad RS uporabil štiri kriterije: (1) mestna naselja so vsa naselja v Sloveniji, ki imajo več kot 3 000 prebivalcev, (2) mestna naselja so tudi tista, ki imajo od 2 000 do 2 999 prebivalcev ter presežek delovnih mest nad številom delovno aktivnega prebivalstva, (3) mestna naselja so občinska središča z najmanj 1 400 prebivalci in hkrati s presežkom delovnih mest nad številom delovno aktivnega prebivalstva, (4) mestna naselja so tudi naselja mestnega območja, ki je opredeljeno na podlagi kombiniranja več kriterijev (SURS, 2004: 19). Upošteva vse štiri kriterije je bilo leta 2003 v Sloveniji kar 156 mestnih naselij in naselij mestnih občin (SURS, 2004: 33) (glej Sliko 3).

Slika 3: Mestna naselja in naselja mestnih občin v Republiki Sloveniji leta 2003 (SURS, 2004)

Strategija prostorskega razvoja Slovenije je nadgradila statistično opredelitev mestnih naselij. Mesto je urbano naselje, ki je gospodarsko, družbeno, kulturno središče širšega območja. Ima praviloma več kot 3.000 prebivalcev, kulturno zgodovinske, urbanistične ter arhitektonske značilnosti, ki ga ločijo od drugih naselij. Povprečna gostota prebivalcev na pretežno stanovanjskih površinah je večja od 30 preb/ha. Veliko mesto ima okoli 100.000 prebivalcev in več, srednje veliko mesto ima okoli 10.000 prebivalcev ali več (MOP, 2004: 2). Upošteva pojmovne opredelitve iz Strategije prostorskega razvoja Slovenije imamo v kategoriji mestnih naselij kot središč mestnih občin dve veliki mesti, ki imata 100.000 prebivalcev in več (Ljubljana in Maribor). V kategoriji mestnih naselij kot središč srednje velikih mest, ki imajo 10.000 prebivalcev ali več, pa še devet naselij (MOP, 2004: 1-2). Pri tem je potrebno poudariti, da mesta oz. mestna naselja v Sloveniji nimajo upravnih funkcij in ne sodijo v samostojno raven lokalne (samo)uprave ter se razvijajo v okviru pristojnosti občin in mestnih občin. V Sloveniji ima od 212 občin 11 občin status mestne občine (Celje, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Ptuj, Slovenj Gradec, Velenje) (DZRS, 2006).

Kot vidimo med statističnimi in prostorsko načrtovalskimi opredelitvami mest oz. mestnih naselij na ravni EU in v Sloveniji obstajajo precejšnje konceptualne razlike. Če upoštevamo »pogled od zunaj« je Ljubljana na ravni EU prepoznana kot srednje veliko in Maribor kot majhno mesto, edino Ljubljanska urbana regija je uvrščena v kategorijo »pretežno urbanih« regij, le-ta pa v skupino funkcionalno najšibkejših urbanih območij EU (v tim. kategorijo 4 MEGAs). Opazovano iz evropskega konteksta se sorazmerno majhni in funkcionalno/razvojno šibki mesti (predvsem to velja za Maribor) nahajata v državi s pretežno podeželskimi značilnostmi. Če upoštevamo »pogled od znotraj« imamo v Sloveniji 11 mestnih občin ter 156 mestnih naselij in naselij mestnih občin. »Mesta in druga urbana naselja so smotrno medsebojno povezana v okviru regionalnih območij. Urbani način življenja je značilen za večino slovenskega poseljenega prostora in povezujejo urbana središča v enotno policentrično omrežje, ki se s prilagodljivo, na vseh ravneh dobro organizirano strukturo, odziva na izzive evropskega prostora. ... V primerjavi z evropskimi mesti srednje velika slovenska mesta in druga urbana naselja postajajo slovenska prednost, saj z višjo kakovostjo življenja in prepletanjem urbanega in naravnega okolja presegajo ponudbo v sosednih državah ...« (MOP, 2004: 8).

V opisanem kontekstu - za katerega je značilno precejšnje razhajanje v načinu konceptualizacije urbanih naselij, središč, aglomeracij ter z njimi povezanih urbanih struktur, sistema in razvoja v Sloveniji med tujimi ter domačimi statističnimi in prostorsko načrtovalskimi viri - je potrebno poiskati pojmovne in metodološke rešitve, ki omenjena protislovja ne izpostavljajo in ponujajo izhodišče za spodbujanje gospodarskega razvoja mest/mestnih naselij. Pri tem nam kot eno izmed pomembnih opornih točk lahko služi izhodišče, da so omenjene poselitvene značilnosti Slovenije lahko njena pomembna primerjalna prednost (MOP, 2004: 6) ter cilj prostorskega razvoja Slovenije, ki se zavzema za doseganje medsebojnega dopolnjevanja funkcij podeželskih in urbanih območij (MOP, 2004: 7).

V okviru obravnave vloge (mestnih) občin pri spodbujanju njihovega gospodarskega razvoja je potrebno izhajati tudi iz njihovih zakonsko opredeljenih samostojnih nalog. Gre predvsem za opravljanje naslednjih nalog: (1) upravljanje občinskega premoženja; (2) omogočanje pogojev za gospodarski razvoj občine; in (3) načrtovanje prostorskega razvoja in gospodarjenja s stavbnimi zemljišči, ki so dolečene v 21. členu Zakona o lokalni samoupravi (ZLS, 1994).

1.4 Predlog opredelitve pojma urbana ekonomija

Urbano ekonomijo lahko opredelimo kot vejo ekonomije, ki v svoj metodološko-teoretski okvir vključuje prostor mesta kot enega od dejavnikov gospodarskega razvoja. Prostor mesta je dinamičen funkcionalni povezovalac razpoložljivih tradicionalnih proizvodnih dejavnikov (zemlja/tla, delovna sila, kapital), ki s součinkovanjem različnih spremenljivk (velikost, struktura, gostota, lokacija) ter v povezavi z ostalimi mesti in naselji v širšem teritorialnem okviru (regija, država) in dostopnostjo do teh naselij ustvarja pogoje za: (1) razvoj novih, sodobnih proizvodnih dejavnikov (ustvarjanje in razširjanje znanja ter podjetništva), (2) dvig gospodarske konkurenčnosti, (3) pospešitev gospodarske rasti, (4) trajnostni gospodarski razvoj, (5) porast blaginje in kakovosti življenja prebivalcev mesta in širšega mestnega vplivnega območja (Gulič, A., 2016).

2. Stanje in trendi gospodarskega razvoja mest v Sloveniji upoštevaje aktualne globalne razvojne procese

Na globalni ravni prihaja v gospodarskem in ostalih družbenih sistemih do močnih pritiskov za prevlado neoliberalne paradigme razvoja. Nosilci neoliberalizma si prizadevajo zmanjšati ali odpraviti vse sistemske ovire, ki naj bi izkrivljale optimalno delovanje trga. Sistemske ovire se nanašajo predvsem na regulativno vlogo države, ki jo ta udejanja z zakonodajo, davčnim sistemom in različnimi ekonomskimi transferji. Spremembe v splošni paradigmi gospodarskega razvoja, naraščajoča gospodarska negotovost in fiskalne omejitve držav vplivajo na spremembe v institucionalnih okoljih ter na načine vodenja in upravljanja držav – nekatere države spreminjajo sistem (so)upravljanja v smeri zmanjševanja vloge države in prenosa dela pooblastil na subjekte lokalne samouprave, druge pa gredo v smeri krepitve centralizacije in večanja vloge državnega aparata –, kar ima za posledico tudi spreminjanje vloge in položaja mest oz. mestnih občin kot subjektov lokalne samouprave.

Tem spremembam sledijo tudi premiki na področju urbanističnega in prostorskega načrtovanja in to še posebej v državah kjer so prisotne velike socialno-ekonomske razlike med prebivalstvom. Priča smo nastajanju tim. neoliberalnega urbanizma, za katerega so značilni opuščanje načel socialno pravičnega načrtovanja, gradnja novih ekskluzivnih zaprtih območij za predstavnike družbene elite, novih velikih urbanističnih in arhitekturnih projektov, s katerimi se spodbujajo neposredne tuje investicije, spreminjajo lokalni vzorci namenske rabe prostora in uvajajo diskriminatorni sistemi nadzora in družbene kontrole. Na ta način medlijo razlogi za skupno načrtovanje in urejanje mesta, njegove fizične strukture in oblike, organizacije, namenske rabe prostora, gospodarskih dejavnosti ter oskrbnih in storitvenih funkcij. Priča smo namreč procesu nastajanja »dvojčnega« neoliberalnega mesta, razdeljenega na revne četrti in varovana predmestja.

Z neoliberalno gospodarsko politiko, ki jo označujejo procesi deregulacije, privatizacije, fleksibilizacija trga delovne sile, prostorska decentralizacija, je tesno povezana nova urbana politika. Zanj so na splošno značilni premiki od socialne k ekonomski politiki, novo državno podjetništvo, vzpostavljanje mestnih razvojnih koalicij, trženje mest, teritorialno usmerjena socialna politika. Nosilci politik načrtujejo in udejanjajo urbane razvojne projekte, v okviru katerih razvijajo javno-zasebna partnerstva ter nepremičninske in prostorsko lokalno zamejene družbeno prestižne projekte (flagship projects) (več o tem v Swyngedouw et al., 2002; 2014).

Nakazani globalni gospodarski trendi ter z njimi povezane urbanistične politike, programi in projekti se doslej niso v celoti prenesli v prostor slovenskih mest. Razloge za takšno »zaostajanje« lahko po eni strani poiščemo v posledicah še ne v celoti premagane gospodarske krize, po drugi strani pa v slabši globalni prepoznavnosti in obrobni Slovenije. Kljub temu se mestna naselja (156) – ne glede na velikost in pomen v sistemu naselij – v občinah, v katerih se nahajajo, in mestne občine (11) v Sloveniji soočajo z izzivi globalizacije (globalne gospodarske integracije), poglobljanja tim. neoliberalne paradigme gospodarskega razvoja, slabljenja regulativne in razvojne vloge države. Ti procesi silijo organe (mestnih) občin in njihove uprave v iskanje inovativnih poti in rešitev za izboljšanje konkurenčnih pogojev za razvoj lokalnega gospodarstva, za izboljšanje prometne in gospodarske infrastrukture, inovativnosti, podjetništva, trženja. Prilagajanje gospodarstev

mest (mestnih občin) razvojnim izzivom kljub aktivni regionalni politiki države, ki si prizadeva za zmanjševanje razlik v življenjskem standardu prebivalstva med regijami, vodi k še bolj neenakim vzorcem lokalnega in regionalno-prostorskega razvoja. Tako nekatera mesta oz. mestne regije (npr. Ljubljana in Ljubljanska urbana regija) postajajo sorazmerni »zmagovalci« procesa gospodarskega prestrukturiranja, nekatera druga mesta (npr. Maribor in Podravska regija, Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ter Zasavska regija) pa sorazmerni »poraženci« (več o tem v najnovejših prikazih statističnih podatkov po regijah v SURS, 2016).

Omeniti je potrebno specifičnost razmerja med gospodarskim razvojem in urbanizacijo v Sloveniji. Kljub splošno razširjenemu prepričanju, da sta proces gospodarskega razvoja in urbanizacije tesno povezana oz. da se medsebojno spodbujata, ter dejstvu, da ima večina držav z visokim dohodkom na prebivalca urbanizacijsko stopnjo nad 70%, so razmere v Sloveniji precej drugačne. V Sloveniji imamo nizko stopnjo urbanizacije (50%) in srednje visok dohodek na prebivalca (18.700 EUR). Številne, predvsem vzhodnoevropske države imajo bistveno višjo stopnjo urbanizacije ter obenem v primerjavi s Slovenijo nižji dohodek na prebivalca.

Procese suburbanizacije in dezurbanizacije, ki so delno povezani z deindustrializacijo najpomembnejših slovenskih mest, spremlja hiter gospodarski (predvsem industrijski) razvoj manjših mestnih in drugih naselij na podeželju. Zaradi nižjih stroškov zemljišč, komunalnega opremljanja in delovne sile je razvoj velikokrat povezan z neposrednimi domačimi in tujimi investicijami. To vpliva na pospeševanje »urbanizacije« podeželja predvsem z urejanjem prostora in izgradnjo sodobne javne gospodarske infrastrukture po »urbanih merilih« ter s sprejemanjem urbanih kulturnih vzorcev in razvojem (sub)urbanega življenjskega sloga, navad in vrednot.

Novo gospodarske in družbene razmere zahtevajo od odločevalcev na vseh ravneh odločanja premislek in iskanje novih inovativnih ter mestnemu okolju prilagojenih rešitev.

Morda je v tem okviru zanimiv primer Velike Britanije kjer so pred nekaj leti z novo konzervativno vlado zakonsko ukinili regionalne razvojne agencije in ustanovili tim. lokalna podjetniška partnerstva (Local Enterprise Partnerships) (HOC, 2011), ki so zasnovana na konceptu lokalizma in delujejo predvsem na subregionalni in lokalni ravni. Koncept lokalizma temelji na šestih načelih: (1) odprava administrativnih ovir in zmanjšanje zakonodajnih bremen, (2) opolnomočenje lokalnih skupnosti da opravljajo naloge na svoj način, (3) povečanje lokalnega nadzora nad javnimi financami, (4) povečati raznolikost ponudbe javnih storitev, (5) zagotoviti javni nadzor nad vlado države, (6) okrepiti odgovornost do lokalnega prebivalstva (HM Government, 2010: 15). V tem okviru je ustrezna pozornost posvečena tudi vlogi mest, še posebej ko je v predhodnih analizah bilo ugotovljeno, da so številna majhna mesta v Veliki Britaniji gospodarsko rastla hitreje kot marsikatera velika mesta in da so ob tem izkazovala visko rast zaposlitev v zasebnem sektorju gospodarstva. Kljub nekaterim težavam, ki jih zaznavajo strokovnjaki in predstavniki lokalnih skupnosti, kot npr.: območja lokalnih podjetniških partnerstev so preozko teritorialno zamejena v okviru meja lokalnih skupnosti in ne vključujejo območja širšega funkcionalnega vpliva, premajna pozornost je posvečena specifični gospodarsko neučinkovitih mest, prevelika pozornost je posvečena zahtevam gospodarske rasti in manj potrebam reforme sektorja javnih storitev, ni razvitega sistema spremljanja in vrednotenja njihove uspešnosti ipd. (CLES, 2015).

Ta primer je za Slovenijo zanimiv predvsem zaradi tega, ker so mesta, mestna naselja in problematika urbanega razvoja nasploh praktično prezrti v strateških razvojnih dokumentih države. Podobno ugotavlja tudi Bole v analizi vloge mest v Strategiji razvoja Slovenije (SRS, 2005) ter Strategiji prostorskega razvoja Slovenije (MOP, 2004) (Bole, 2005). Meni, da omenjena dokumenta urbanega razvoja ne obravnavata v celoti, temveč se le dotikata njegovih značilnosti (Bole, 2005: 16) ter da obema strategijama lahko očitamo sektorski pristop in necelovito reševanje problemov urbanega razvoja (Bole, 2005: 23). V tem kontekstu bi bilo zanimivo in koristno v prihodnje opraviti analizo vloge in pomena mest in mestnih naselij tudi v okviru veljavnih regionalnih razvojnih planov 2014-2020, predvsem načinov povezovanja vidikov gospodarskega in urbanega razvoja.

Pri tem je zanimivo, da so lokalna podjetniška partnerstva oz. lokalni podjetniški grozdi – kot so se v Sloveniji imenovali leta 2002 – bili (s svojimi posebnostmi) vzpostavljeni kar nekaj let pred njihovim pojavom v Veliki Britaniji. V Sloveniji je v obdobju 2002-2006 potekal projekt »Oblikovanje lokalnih podjetniških grozdov«, ki ga je vodil takratni Pospeševalni center za malo gospodarstvo (PCMG). Namen projekta je bil spodbuditi lokalno povezovanje mikro in malih podjetij z vzpostavljanjem in razvojem lokalnih grozdov, ki naj bi prek gradnje zaupanja, specializacije, medsebojnega sodelovanja ter razvoja znanj in veščin na lokalni ravni, povečala posamično in skupno konkurenčnost in učinkovitost poslovanja podjetij. Projekt je bil ocenjen kot uspešen saj je vzpostavil številne dejanske in potencialne mrežne povezave med lokalnimi podjetji iz različnih gospodarskih sektorjev (Medved, 2004: 63). Nastajanje in razvoj lokalnih podjetniških grozdov je v omenjenem obdobju programsko in finančno spodbujala država.

V sedanjem obdobju država ne razpolaga s finančnimi instrumenti s katerimi bi spodbujala oblikovanje lokalnih podjetniških grozdov. V Programu Vlade RS za spodbujanje internacionalizacije 2015-2020 (MGRT, 2015: 7), čigar cilji so usmerjeni v nadaljnjo rast in razvoj slovenskega gospodarstva v mednarodnem okolju ter k izboljševanju konkurenčnosti domačega podpornega okolja, so strateški cilji izbrani predvsem na makroekonomski ravni. V omenjeni kot tudi v starejših strategijah in programih spodbujanja gospodarskega razvoja države mesta oz. mestne občine niso prepoznane v legalnem in razvojno programskem okviru države kot eden od nosilcev gospodarskega razvoja.

Kljub omenjenim zadnjostim menimo, da bi bilo v prihodnje koristno poiskati – upoštevaje domače razvojne okoliščine – funkcionalne povezave in »območja dopolnjevanja« med različnimi pristopi, ki se ukvarjajo s spodbujanjem razvoja na lokalni ravni. V mislih imamo pristope kot so: lokalno utemeljene/usmerjene politike (place-based policies), lokalna podjetniška partnerstva, urbane politike, lokalno upravljanje, na grozdih zasnovana inovacijska politika ipd.

3. Ocena primernosti razvojnih dokumentov za spodbujanje gospodarskega razvoja mest (mestnih občin)

V tem poglavju podajamo posplošeno kvalitativno oceno vloge in pomena mest kot virov in nosilcev gospodarskega razvoja Slovenije, ki je nastala kot rezultat formalne ocene veljavne Strategije prostorskega razvoja Slovenije in Slovenske strategije pametne specializacije – S4 (SVRK, 2015b) ter trajnostnih urbanih strategij (v nadaljevanju TUS) za 11 mestnih občin.

3.1 Predstavitev nekaterih strokovnih pogledov na temo povezanosti gospodarskega razvoja mest in gospodarskega razvoja držav

Uvodoma, izpostavljam nekaj pogledov, ki poskušajo utemeljiti povezavo med (gospodarskim) razvojem mest in gospodarskim razvojem držav. O načinu povezanosti gospodarskega razvoja mest in držav ne obstajajo strokovno poenoteni pogledi. Po eni strani, obstajajo številni strokovni pogledi, ki trdijo, da so mesta viri gospodarske rasti. Začetni zagovornik omenjenega pogleda Jane Jacobs je npr. menila, da so »mesta primarni gospodarski organi« (Jacobs, 1969: 6). Menila je tudi, da je »razvoj proces stalnega izboljševanja konteksta, ki omogoča zagotavljanje improvizacij ... izvedljivim. Mesta ... ustvarjajo takšen kontekst. Noben drug tega ne naredi« (Jacobs, 1984: 155). Duranton meni, da »mesto ni samo kraj kjer prihaja do (gospodarske) rasti ..., temveč tudi motor (gospodarskega) razvoja (Duranton, 2000: 291-292). Quigley poudarja pomen velikih mest. »Velika mesta so bila in bodo še naprej pomemben vir gospodarske rasti« (Quigley, 1998: 137). »(Urbano) aglomeracijo lahko razumemo kot teritorialni nasprotek ekonomski rasti« (Fujita and Thisse, 2002: 389). UN-Habitat v enem svojih novejših poročil ugotavlja, da predstavljajo mesta zdravilo za premagovanje svetovne gospodarske krize, da so »mesta bila prepoznana kot »motorji« nacionalnih gospodarstev in da ni nobenega razloga, da bi odstopili od tega stališča« (UN-Habitat, 2013: 7).

Po drugi strani, pa poleg strokovnih mnenj, ki poudarjajo aktivno vlogo mest pri spodbujanju gospodarskega razvoja držav, obstajajo tudi drugačna mnenja, ki to vzročno-posledično razmerje relativizirajo. Kot ugotavlja Polese (2005: 1430) »veliko nejasnosti, ki izvira iz razmerja med mesti in gospodarsko rastjo izhaja pogostoma iz nejasne opredelitve pojma mesto, ki ima lahko generičen in/ali politično/administrativen pomen«. Zavzema se za uporabo pojma mesto v generičnem smislu kot urbano območje ali urbano aglomeracijo, ne glede na obstoječe upravno politične meje. Navajajoč številne avtorje ugotavlja, da obstajajo šibki dokazi o obstoju vzročno-posledičnega razmerja med gospodarsko rastjo mest in gospodarsko rastjo držav (Polese, 2005: 1447).

Upošteva nakazana strokovna razhajanja, se v tem okviru ne bomo opredeljevali o tem ali med gospodarskim razvojem mest in držav obstajajo vzročno-posledične povezave. Izhajali bomo iz splošnega izhodišča, da med obema dejavnikoma in procesoma obstaja pomembna stopnja povezanosti.

3.2 Vloga in pomen Strategije prostorskega razvoja Slovenije za spodbujanje gospodarskega razvoja mest

V poglavju Strategije prostorskega razvoja Slovenije (MOP, 2004: 5-7) v katerem so prikazane značilnosti slovenskega prostora umanjajo ugotovitve o: značilnostih urbanega sistema, o značilnostih mestnih naselij, katerim je v poglavju o zasnovi prostorskega razvoja in policentričnega urbanega sistema (MOP, 2004: 10) bila načrtovalsko določena prihodnja vloga, pomen in kategorija (središča nacionalnega, regionalnega in medobčinskega pomena). Poleg tega umanjajo vsaj posplošene ugotovitve o gospodarski osnovi mest, njihovem stanju in prevladujočih gospodarskih procesih, njihovi gospodarski uspešnosti, učinkovitosti oz. konkurenčnosti.

V poglavju o zasnovi prostorskega razvoja Slovenije je vključenih nekaj usmeritev, ki izpostavljajo povezavo med mesti in gospodarskim razvojem: središča nacionalnega in regionalnega pomena so ... najpomembnejša gospodarska območja ... (MOP, 2004: 11), povečevanje lokacijske privlačnosti mest, ki omogoča *gospodarski razvoj* (MOP, 2004: 13), poselitveni razvoj se načrtuje v skladu s prostorskimi možnostmi in omejitvami in tako, da ... ustvarja možnosti za *gospodarski razvoj* ... (MOP, 2004: 20), notranji razvoj naselja in racionalno rabo zemljišč se uresničuje tudi s spremembo rabe obstoječih objektov in zemljišč, z zgostitvami ekstenzivno izrabljenih poseljenih površin, s prenovo, obnovo, reurbanizacijo, rekonstrukcijo in sanacijo degradiranih območij, s katerimi se poleg prostorskih ciljev upošteva tudi možnosti za *gospodarski razvoj* (MOP, 2004: 21), prenova je oblika urbanističnega urejanja naselij, ki vključuje poleg prostorskih ciljev tudi možnosti za *gospodarski razvoj* ... (MOP, 2004: 21).

Vse omenjene opredelitve, ki izpostavljajo sovplivanje med posameznimi dimenzijami razvoja mest (pomen središč kot gospodarskih območij, lokacijska privlačnost, prostorske možnosti in omejitve, notranji razvoj, prenova) in gospodarskim razvojem so smotrne. V začetnih poglavjih Strategije prostorskega razvoja Slovenije pa umanjajo krajše predstavitev izhodiščnih stanj omenjenih prostorskih in urbanih dimenzij vsaj na ravni središč nacionalnega in regionalnega pomena. Poleg tega iz dokumenta ni razvidno kakšni so pričakovani dolgoročni in srednjeročni rezultati udejanjanja usmeritev Strategije prostorskega razvoja Slovenije – v tem primeru na gospodarski razvoj mest in države – ter s kakšnimi instrumenti se bo njihovo udejanjanje spodbujalo.

3.3 Vloga in pomen Slovenske strategije pametne specializacije – S4 za spodbujanje gospodarskega razvoja mest

Ker je nov strateški okvir razvoja Slovenije do leta 2050 (SVRK, 2015a) v pripravi in se nahaja šele v fazi osnutka vizije smo ocenili Slovensko strategijo pametne specializacije (SVRK, 2015b). Zanimalo nas je ali je Slovenska strategija pametne specializacije, ki »predstavlja platformo za osredotočenje razvojnih vlaganj na področja, kjer ima Slovenija kritično maso znanja, kapacitet in kompetenc in na katerih ima inovacijski potencial za pozicioniranje na globalnih trgih ter s tem krepitev svoje prepoznavnosti« (SVRK, 2015b: 4), vsebinsko povezana s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije, ki se v svojih ciljih zavzema za doseganje večje konkurenčnosti slovenskih mest v evropskem prostoru (MOP, 2004: 7), v

ukrepih pa za razvoj mesta Ljubljane v mednarodno konkurenčno državno prestolnico (MOP, 2004: 46).

Slovenska strategija pametne specializacije ne prepozna pomena Strategije prostorskega razvoja Slovenije na katero se formalno in vsebinsko ne navezuje. Pomen mest kot »centrov gospodarstva« nakaže v SWOT analizi kjer v okviru dejavnika nevarnosti opozori na »dominacijo sosednjih centrov gospodarstva in znanja (Gradec, Videm, Zagreb,...), v okviru dejavnika priložnosti pa na »čezmejne komplementarne navezave na specializacijo sosednjih centrov gospodarstva in znanja, ki lahko ustvarijo sinergije v obojestransko korist« (SVRK, 2015b: 6). V okviru prednostnega podpodročja »Pametna mesta in skupnosti« Slovenska strategija pametne specializacije ostaja na splošni ravni in ne opredeli mest oz. skupnosti v katerih naj bi se program udejanil, obenem nedvoumno ne predvideva povezovanja z mesti kot enega od pomembnih deležnikov v procesu horizontalnega povezovanja (SVRK, 2015b: 10-11).

Nepovezanost Slovenske strategije pametne specializacije s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije, še posebej pa ne vključevanje slovenskih mest (mestnih naselij) v pripravo in izvajanje Slovenske strategije pametne specializacije nas je zelo presenetila. Mesta predstavljajo »žive laboratorije« kjer se invencije prelivajo v inovacije, le-te pa se v njihovem okviru nadalje razvijajo, nadgrajujejo, širijo in udejanjajo. Mesta kot lokalne skupnosti in oblasti imajo ključno vlogo pri razvoju pametnih mest v EU (EC, 2013; 2016).

3.4 Vloga in pomen Trajnostnih urbanih strategij (TUS) za spodbujanje gospodarskega razvoja mest

Trajnostne urbane strategije (v nadaljevanju TUS) so nov dokument razvojnega načrtovanja mest. Predvidene so s 7. členom Uredbe (EU) št. 1301/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o Evropskem skladu za regionalni razvoj in o posebnih določbah glede cilja »Naložbe za rast in delovna mesta« in predstavljajo predpogoj za upravičenost mestne občine do sredstev ESRR za trajnostni urbani razvoj. Republika Slovenija je v Partnerskem sporazumu in v Operativnem programu za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020 kot upravičena območja trajnostnega urbanega razvoja opredelila mestna naselja in naselja mestnih območij v mestnih občinah. V Sloveniji je bilo pripravljenih 11 TUS, večina njih je že bila sprejeta.

V prvem delu ocene vloge in pomena TUS za spodbujanje gospodarskega razvoja mest smo opravili kvalitativno formalno oceno nekaterih vidikov povezanosti prostorskega in gospodarskega razvoja v TUS. Zanimalo nas je ali: rezultati analize izzivov prostorskega razvoja mestne občine temeljijo na kvantitativnih ali kvalitativnih podatkih; rezultati analize izzivov gospodarskega razvoja mestne občine temeljijo na kvantitativnih ali kvalitativnih podatkih; rezultati analize z njihovo razlago predstavljajo primerno osnovo za pripravo ukrepov TUS; med vidiki prostorskega in gospodarskega razvoja mesta obstaja nedvoumna vsebinska povezanost (v analizi, ciljnih, usmeritvah in ukrepih); je TUS vsebinsko povezan s strategijo razvoja gospodarstva občine; so opredeljeni kazalniki ukrepov opredmeteni (kvantificirani) ter ali je v okviru priprave TUS bila izvedena predhodna ocena učinkov udejanja ukrepov TUS. Rezultate ocene smo predstavili v različnih vrednostnih kategorijah (glej Preglednico 3).

Mestna občina	Ocena izzivov prostorskega razvoja	Ocena izzivov gospodarskega razvoja	Rezultati analize so primerna osnova za TUS	Povezanost prost. in gospod. vidika razvoja	TUS je povezan s SRGO	Kazalniki so opredmeteni	Ex-ante ocena je izvedena
Celje	KLC	KVC	DA	DEL	DA	DEL	NE
Koper	KLC	KVD	DA	DA	∅	DEL	NE
Kranj	KVD	KVC	DA	DA	DA	DA	NE
Ljubljana	KLC	KVD	DEL	DEL	∅	DEL	NE
Maribor	KLC	KVC	DA	DA	∅	DEL	NE
Murska Sobota	KLC	KLD	DEL	DEL	∅	DEL	NE
Nova Gorica	KLC	KLD	DA	DEL	∅	DEL	NE
Novo mesto	KLC	KVD	DA	DEL	∅	DEL	NE
Ptuj	KLC	KLD	DEL	DEL	∅	DEL	NE
Slovenj Gradec	KLC	KVD	DEL	DEL	∅	DEL	NE
Velenje	KLC	KVD	DEL	DEL	∅	DEL	NE

Preglednica 3: Kvalitativna formalna ocena nekaterih vidikov povezanosti prostorskega in gospodarskega razvoja v Trajnostnih urbanih strategijah (TUS) mestnih občin v Sloveniji (Gulič, A., 2016)

Obrazložitev preglednice:

1. V drugi koloni so označeni rezultati ocene ali rezultati analize izzivov prostorskega razvoja temeljijo v celoti na kvantitativnih podatkih (KVC), delno na kvantitativnih podatkih (KVD), v celoti na kvalitativnih podatkih (KLC), delno na kvalitativnih podatkih (KLD) oz. da o tem ni ustreznega podatka (∅)
2. V tretji koloni so označeni rezultati ocene ali rezultati analize izzivov gospodarskega razvoja temeljijo v celoti na kvantitativnih podatkih (KVC), delno na kvantitativnih podatkih (KVD), v celoti na kvalitativnih podatkih (KLC), delno na kvalitativnih podatkih (KLD) oz. da o tem ni ustreznega podatka (∅)
3. V četrti koloni so označeni rezultati ocene ali rezultati analize z njihovo razlago predstavljajo primerno osnovo za pripravo ukrepov TUS (DA), neprimerno osnovo za pripravo ukrepov TUS (NE), delno primerno osnovo za pripravo ukrepov TUS (DEL)
4. V peti koloni so označeni rezultati ocene ali med vidiki prostorskega in gospodarskega razvoja mesta obstaja nedvoumna vsebinska povezanost (v analizi, ciljih, usmeritvah in ukrepih) (DA), delno obstaja (DEL), ne obstaja nedvoumna povezanost (NE) oz. da o tem ni ustreznega podatka (∅)
5. V šesti koloni so označeni rezultati ocene ali je TUS vsebinsko povezan s strategijo razvoja gospodarstva občine (SRGO) (DA), delno povezan (DEL), nepovezan (NE) oz. da o tem ni ustreznega podatka (∅)
6. V sedmi koloni so označeni rezultati ocene ali so kazalniki za spremljanje in vrednotenje izvajanja TUS opredmeteni (vsebujejo izhodiščno stanje in načrtovano vrednost) (DA), delno opredmeteni (DEL), niso opredmeteni (ne izhodiščno stanje in načrtovano vrednost) (NE) oz. da o tem ni ustreznega podatka (∅)
7. V osmi koloni so označeni rezultati preverbe ali je za predlagane cilje, usmeritve in ukrepe TUS bila pripravljena predhodna (ex-ante) ocena učinkov: DA oz. NE¹

Ugotavljamo, da opredeljeni izzivi prostorskega razvoja mestnih občin temeljijo večinoma na kvalitativnih podatkih. Izzivi gospodarskega razvoja so v večji meri kvantificirani. Tudi rezultati analize predstavljajo večinoma primerno osnovo za pripravo ciljev, usmeritev in ukrepov na področju spodbujanja gospodarskega razvoja mestne občine. Povezanost vidikov prostorskega in gospodarskega razvoja je omejena in posredna. Vzročno-posledične povezave med obema omenjenima vidikoma je moč zaslediti v posplošenih opisih le v nekaj mestnih občinah. Le dve občini imata Strategijo razvoja gospodarstva občine in v teh primerih so njune usmeritve bile upoštevane v TUS. Od vseh občin je le ena občina

predlagane kazalnike za spremljanje in vrednotenje udejanjanja ukrepov opredmetila (kvantificirala). Nobena od mestnih občin ni ob pripravi TUS pripravila predhodne (ex-ante) ocene učinkov.

V nadaljevanju predstavljamo nekatere vsebinske poudarke in ugotovitve, ki se nanašajo na spodbujanje gospodarskega razvoja in vlogo dejavnika prostora po posameznih TUS.

Trajnostna urbana strategija Mestne občine Celje (2015-2030) (MOC, 2015)

Na področju spodbujanja gospodarskega razvoja Mestne občine Celje lahko izpostavimo tri ukrepe, ki se navezujejo na prostorsko komponento razvoja in so tudi medsebojno funkcionalno povezljivi: izgradnja poslovnih con in dogradnja sejemske infrastrukture (MOC, 2015: 43) ter inovativne rešitvečasne rabe degradiranih površin (MOC, 2015: 44). V dokumentu cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja niso vzročno-posledično povezani. Opredeljeni kazalniki za vse predlagane ukrepe v dokumentu ne vsebujejo podatkov o izhodiščnem stanju in načrtovani vrednosti.

Trajnostna urbana strategija mesta Koper (MOKo, 2015)

Na področju spodbujanja gospodarskega razvoja Trajnostne urbane strategije mesta Koper lahko izpostavimo tri ukrepe, ki se navezujejo na prostorsko komponento razvoja in so tudi medsebojno funkcionalno povezljivi: celovita ureditev mestnih obal urbanega območja Kopra prinaša učinke ... na: ... gospodarskem področju kot popestritev celovite obmorske turistične in športno-rekreacijske ponudbe za lokalno prebivalstvo in obiskovalce in kot gospodarska razvojna spodbuda v merilu mesta, občine, obalnega somestja in regije (MOKo, 2015: 77), revitalizacija historičnega mestnega jedra Kopra ... s pozitivnimi učinki na ... razširitev gospodarskih dejavnosti in aktivnosti v povezavi z izboljšanjem bivalnih in delovnih pogojev (MOKo, 2015: 82), posodobitve in dograditve gospodarske javne infrastrukture (MOKo, 2015: 83). V dokumentu so cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja vzročno-posledično povezani na splošno/deklarativni ravni. Opredeljeni kazalniki za vse predlagane ukrepe v dokumentu ne vsebujejo podatkov o izhodiščnem stanju in načrtovani vrednosti. V okviru dokumenta bi pričakovali bolj poglobljene cilje, usmeritve in ukrepe še na področju povezovanja prostorskega in gospodarskega vidika razvoja na območju morskakvatorija. Menimo, da je za pričakovati, da se bodo v prostorsko omejenem nacionalnem morskem kvatoriju in njegovem priobalnem pasu v bližnji in daljnji prihodnosti vedno bolj prepletale različne gospodarske dejavnosti in z njimi povezane rabe prostora. Vplivi součinkovanja različnih gospodarskih sektorjev se bodo izražali tudi v povečanem obsegu pojavov medsebojnih konfliktov, kot tudi konfliktov do bogatega naravnega in kulturnega okolja kvatorija in njegovega zaledja. V kontekstu povečevanja vplivov podnebnih sprememb je to področje, ki bi si vsekakor zaslužilo bistveno večjo pozornost v okviru obravnavanega dokumenta.

Trajnostna urbana strategija mesta Kranj (MOKr, 2015)

Na področju spodbujanja gospodarskega razvoja Trajnostne urbane strategije mesta Kranj lahko izpostavimo tri ukrepe, ki se navezujejo na prostorsko komponento razvoja in so tudi medsebojno funkcionalno povezljivi: Poslovna lokacija Kranj: proaktivna, konkurenčna in atraktivna (MOKr, 2015: 26), Zelena rast: spodbude za zaposlitvene iniciative v lokalni samooskrbi, krožnem gospodarstvu in socialnem podjetništvu (MOKr, 2015: 29), Smart Kranj

(pametna skupnost): referenčno mesto za uvajanje novih rešitev na osnovi sodobnih IKT tehnologij (MOKr, 2015: 30). V dokumentu so cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja vzročno-posledično povezani na vsebinski ravni. Vključevanje sodobnih razvojnih konceptov kot so krožno gospodarstvo, pametno mesto, nizko ogljična občina ... izpostavlja aktualnost dokumenta in njegovo usmerjenost v prihodnost.

Trainostna urbana strategija mestne občine Ljubljana (TUS-StrMOL) (MOL, 2015)

Na področju spodbujanja gospodarskega razvoja Mestne občine Ljubljana bi morda lahko izpostavili en cilj in dva ukrepa, ki vsebujejo prostorsko komponento razvoja. Kot eden od ciljev razvoja Mestne občine Ljubljana do leta 2020 je navedena »izvedba nizkoogljičnih gospodarskih con« (MOL, 2015: 49) - omenjeni cilj ni podrobneje utemeljen in ni opredeljen v okviru ukrepa. Ukrepi »urbana regeneracija opuščenih in degradiranih območij v širšem mestnem središču, pri čemer urbana regeneracija poleg prostorske pomeni tudi socialno in gospodarsko regeneracijo pod pogoji in usmeritvami varstva okolja« (MOL, 2015: 77) ter ukrep »urbana regeneracija opuščenih in degradiranih industrijskih območij v širšem mestnem središču« (MOL, 2015: 79). V dokumentu cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja niso vzročno-posledično povezani. Opredeljeni kazalniki za vse predlagane ukrepe v TUS ne vsebujejo podatkov o izhodiščnem stanju in načrtovani vrednosti. V okviru dokumenta bi pričakovali cilje, usmeritve in ukrepe npr. še na področju krožnega gospodarstva.

Maribor ima priložnosti. Trainostna urbana strategija za Maribor (MOB, 2015)

Na področju spodbujanja gospodarskega razvoja lahko izpostavimo tri ukrepe, ki se navezujejo na prostorsko komponento razvoja in so tudi medsebojno funkcionalno povezljivi: aktivacija lastnih potencialov in lastne ekonomije, vzpostavitev sistema samooskrbe (MOB, 2015: 66), začasna raba degradiranih površin (MOB, 2015: 67), mestne soseske z lastno identiteto (MOB, 2015: 69). V dokumentu so cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja vzročno-posledično pretežno povezani na vsebinski ravni. Dokument vključuje sodobne koncepte kot so krožno gospodarstvo, pametna omrežja ...

Trainostna urbana strategija Mestne občine Murska Sobota (MOMS, 2015)

Na področju spodbujanja gospodarskega razvoja lahko izpostavimo predvsem en cilj, ki se navezuje na prostorsko komponento razvoja: Zelena ekonomija - na področju zelenega gospodarstva predvidevamo, da bodo skladno z rastočimi panogami v naslednjih desetih letih rasli predvsem čista tehnologija, zelena gradnja, upravljanje s surovinami in reciklaža, lokalna hrana ... (MOMS, 2015: 103). V dokumentu cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja niso eksplicitno vzročno-posledično povezani. Opredeljeni kazalniki za vse predlagane ukrepe ne vsebujejo podatkov o izhodiščnem stanju in načrtovani vrednosti.

Trainostna urbana strategija Nova Gorica 2020 (MONG, 2015)

Gospodarska in prostorska komponenta razvoja se vsebinsko povezujeta predvsem v okviru prednostne usmeritve Gospodarsko prodorno in inovativno mesto, znotraj nje pa v ukrepih: HUB Goriške regije/ Raziskave in razvoj - talenti - znanje (MONG, 2015: 25) ter revitalizacija degradiranih industrijskih območij (MONG, 2015: 26). V dokumentu so cilji, usmeritve in

ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja vzročno-posledično pretežno povezani na vsebinski ravni. Opredeljeni kazalniki za vse predlagane ukrepe ne vsebujejo podatkov o izhodiščnem stanju in načrtovani vrednosti. Dokument vsebuje posamezne elemente koncepta pametnega mesta.

Trajnostna urbana strategija Novo mesto 2030 (MONM, 2015)

Gospodarska in prostorska komponenta razvoja se rahlo vsebinsko povezujeta predvsem v okviru prednostne usmeritve Novo modro mesto, znotraj nje pa v ukrepu Okrepitev konkurenčnosti malih in srednje velikih podjetij (MONM, 2015: 33). V dokumentu so cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja na vsebinski ravni šibko vzročno-posledično nepovezani. Opredeljeni kazalniki za vse predlagane ukrepe ne vsebujejo podatkov o izhodiščnem stanju in načrtovani vrednosti.

Vizija in strategija Mestne občine Ptuj 2015-2025 - Trajnostna urbana strategija (MOPT, 2015)

Gospodarska in prostorska komponenta razvoja se šibko vsebinsko povezujeta predvsem v okviru prednostne usmeritve Mestna občina Ptuj – mesto poslovnih priložnosti, znotraj nje pa v cilju Privabiti domače in tuje investitorje (MOPT, 2015: 51). V dokumentu so cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja na vsebinski ravni neznatno vzročno-posledično nepovezani. Opredeljeni kazalniki za vse predlagane ukrepe ne vsebujejo podatkov o izhodiščnem stanju in načrtovani vrednosti.

Trajnostna urbana strategija mesta Slovenj Gradec 2015-2030 (MOSG, 2015)

Gospodarska in prostorska komponenta razvoja se neznatno vsebinsko povezujeta predvsem v okviru strateškega cilja Slovenj Gradec – konkurenčno mesto, znotraj nje pa v prednostni usmeritvi Izboljšanje konkurenčnosti in atraktivnosti proizvodnih lokacij (MOSG, 2015: 62). V dokumentu so cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja na vsebinski ravni šibko vzročno-posledično nepovezani. Opredeljeni kazalniki za vse predlagane ukrepe ne vsebujejo podatkov o izhodiščnem stanju in načrtovani vrednosti.

Trajnostna urbana strategija za pametno, podjetno in prijazno Velenje 2025 (MOV, 2015)

Gospodarska in prostorska komponenta razvoja se vsebinsko povezujeta predvsem v okviru prednostne naložbe Podjetno Velenje ter v okviru ukrepa Razvoj prostorskih in vsebinskih možnosti za razvoj podjetništva (MOV, 2015: 39). V dokumentu so cilji, usmeritve in ukrepi, ki se nanašajo na področji prostorskega in gospodarskega razvoja na vsebinski ravni delno vzročno-posledično nepovezani. Navezava med obema vidikoma je najbolj neposredna pri obravnavi problematike poslovnih con in degradiranih površin. Opredeljeni kazalniki za vse predlagane ukrepe ne vsebujejo podatkov o izhodiščnem stanju in načrtovani vrednosti.

Poleg tega nas je zanimalo v kolikšni meri so opredeljeni ukrepi spodbujanja razvoja gospodarstva mesta v okviru TUS povezani z opredeljenimi razvojnimi potenciali in izzivi, z učinkovito rabo prostora v urbanih območjih ter s spodbujanjem razvoja regije in države. V ta namen smo opravili kvalitativno vsebinsko oceno besedil TUS ter njene rezultate predstavili v petih vrednostnih kategorijah (glej Preglednico 4). Kljub težnji po čim bolj nepristranskem ocenjevanju besedil TUS, je le-to bilo oteženo zaradi precejšnjih razlik v njihovi strukturi, neenakem razumevanju in uporabi pojmov (npr. stanje, potenciali, izzivi,

cilji, usmeritve, ukrepi, kazalniki), vsebinski usmerjenosti in načinu oblikovanja besedila. Videti je, da so pripravljenci TUS Smernice za pripravo trajnostnih urbanih strategij (MOP, 2014) upoštevali s precejšnjo »stopnjo svobode«. Pri ocenjevanju smo izhajali iz vnaprejšnjega pozitivnega odnosa do vsebin TUS tako da so vse ocene verjetno nekoliko višje od dejanskega stanja.

Mestna občina	Povezanost ukrepov spodbujanja razvoja gospodarstva mesta v okviru TUS:		
	z opredeljenimi razvojnimi potenciali in izzivi	z učinkovito rabo prostora v urbanih območjih	s spodbujanjem razvoja regije in države
Celje	delno prisotna	manj prisotna	ni prisotna
Koper	prisotna	delno prisotna	prisotna na ravni regije
Kranj	prisotna	manj prisotna	prisotna na ravni regije
Ljubljana	prisotna	delno prisotna	prisotna na ravni regije in države
Maribor	prisotna	manj prisotna	prisotna na ravni regije in države
Murska Sobota	delno prisotna	delno prisotna	prisotna na ravni regije
Nova Gorica	prisotna	prisotna	prisotna na ravni regije in države
Novo mesto	prisotna	prisotna	prisotna na ravni regije
Ptuj	delno prisotna	delno prisotna	manj prisotna na ravni regije
Slovenj Gradec	delno prisotna	delno prisotna	prisotna na ravni regije
Velenje	prisotna	manj prisotna	prisotna na ravni (sub)regije

Preglednica 4: Kvalitativna vsebinska ocena povezanosti ukrepov spodbujanja razvoja gospodarstva mesta v okviru TUS: z opredeljenimi razvojnimi potenciali in izzivi; z učinkovito rabo prostora v urbanih območjih; ter s spodbujanjem razvoja regije in države (z uporabo naslednjih vrednostnih kategorij: zelo prisoten, prisoten, delno prisoten, manj prisoten, ni prisoten) (Gulič, A., 2016)

Ugotavljamo, da je povezanost ukrepov spodbujanja razvoja gospodarstva mesta v okviru TUS z opredeljenimi razvojnimi potenciali in izzivi na splošno še kar prisotna in uglavnom opisno prikazana. Povezanost z učinkovito rabo prostora v urbanih območjih je manj izrazita in bolj posredna ter prav tako opisno prikazana. Povezanost ukrepov spodbujanja razvoja gospodarstva mesta v okviru TUS izven teritorialnega okvira mestne občine seže večinoma do regionalne ravni, v primeru mestnih občin Ljubljane, Maribora in Nove Gorice pa tudi do državne ravni.

Analiza TUS je pokazala, da so TUS, ki so bili pripravljani v sorazmerno kratkem časovnem obdobju, predvsem instrumenti za črpanje sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj. Temeljijo – skladno s Smernicami za pripravo trajnostnih urbanih strategij (MOP, 2014) – na veljavnih prostorskih, gospodarskih in drugih sektorskih dokumentih občin, regije in države. Ne vsebujejo veliko novih zamisli, usmeritev in predlogov ukrepov/projektov, ki že ne bi bili opredeljeni v omenjenih dokumentih. Pri večini TUS – na področju obravnave prostorskih pogojev za spodbujanje gospodarskega razvoja mest in mestnih občin – ne obstaja zelo jasna povezava med predstavitvijo stanja, problemov, izzivov na eni strani ter ciljev, usmeritev in ukrepov na drugi strani. Stanje, problemi in izzivi so predstavljeni pretežno v opisni obliki, tako kot tudi cilji, usmeritve in ukrepi. Posledica tega je da kazalniki niso opredmeteni (kvantificirani). Izhodiščno stanje ni ovrednoteno, še manj pa je znana načrtovana vrednost prihodnjega stanja po udejanjanju predlaganih ukrepov/projektov. Predhodne ocene ciljev,

usmeritev in predvsem ukrepov niso opravljene, ali bodo v naslednjih fazah izvajanja TUS, pa še ni znano.

Pri analizi TUS smo tudi opazili, da je veliko ciljev, usmeritev in ukrepov vsebinsko podobnih (krožna ekonomija, pametna mesta, nizkoogljične občine ipd.). Obenem nismo zasledili poskusov njihovega medsebojnega povezovanja med različnimi (vsaj sosednjimi) mestnimi občinami in njihovimi širšimi urbanimi območji.

Ne nazadnje je v tem okviru potrebno omeniti, da v večini TUS širši razvojni kontekst (okvir) ni bil obravnavan. Še najbolj so se ga dotaknili v mestnih občinah Koper in Nova Gorica, bolj nalahno pa še v mestnih občinah Kranj, Ljubljana in Maribor. V TUS se kot širši razvojni kontekst pojavlja predvsem programsko vsebinski okvir veljavnih evropskih, državnih, regionalnih in občinskih dokumentov. Vsebinsko naslanjanje na njih je potrebno in koristno, ni pa dovolj. Še posebej ni dovolj prevladujoče naslanjanje na nekatere starejše dokumente kot je npr. Strategija prostorskega razvoja Slovenije (MOP, 2004). Potrebno je upoštevati da so strokovne podlage za omenjeni dokument ter sam dokument nastali v obdobju hitre gospodarske rasti in (pretiranega) optimizma, da se bo nebrzdana gospodarska rast - sloneča predvsem na sorazmerno cenenih tujih finančnih virih - ter z njo povezanimi pojavi (netrajnostno gospodarjenje z naravnimi, prostorskimi, človeškimi viri) nadaljevala tudi v nedoločeno prihodnost. Naš pogled na aktualen širši razvojni kontekst predstavljamo v naslednjem poglavju.

Ob zaključku tega poglavja naj še izpostavimo, da se ne moremo znebiti vtisa, da TUS - s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj ter formalno usklajeni s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije in drugimi veljavnimi državnimi, regionalnimi ter občinskimi dokumenti – namesto spodbujanja vzpostavljanja teritorialne delitve urbanih funkcij in sodelovanja med mestnimi občinami, med njimi spodbujajo dodatno (gospodarsko) tekmovanje.

4. Prikaz družbenega, gospodarskega, prostorskega in okoljskega konteksta gospodarskega razvoja mestnih občin v Sloveniji

V tem poglavju predstavljamo oris aktualnega razvojnega konteksta z izbranimi izzivi na področju družbenega, prostorskega, okoljskega in gospodarskega razvoja, ki (ne)posredno vplivajo na gospodarski razvoj mestnih občin v Sloveniji.

4.1 Družbeni kontekst

Aktualen širši družbeni kontekst, ki vpliva na gospodarski razvoj mestnih občin v Sloveniji opredeljujejo naslednji izzivi:

- Krepitev ekonomskih in socialnih razlik med prebivalci, lokalnimi skupnostmi, mestmi in regijami.
- Zaradi neenakomerne porazdelitve dohodka ter večanja razlik med bogatimi in revnimi, se vedno več ljudi počuti nemočne in ima občutek življenja v »relativni revščini« z vsemi negativnimi vplivi na zdravje.

- Staranje prebivalstva (povečevanje števila in deleža prebivalstva v starosti nad 65 let, še posebej pa tudi prebivalstva v starosti nad 80 let, ob hkratnem upadanju števila otrok ter slabšanju razmerja med aktivnim in vzdrževanim prebivalstvom).
- Upadanje števila delovno sposobnega in delovno aktivnega prebivalstva.
- Srednjeročno in dolgoročno zmanjševanje števila prebivalstva.
- Povečanje povprečne življenjske dobe.
- Nadaljevanje »bega možganov« (odhajanje izobraženega kadra na delo v tujino) zlasti med mladimi.
- Priseljevanje tujcev z nižjo izobrazbo in kvalifikacijami.
- Krepitev čezmejnih dnevnih/tedenskih delovnih selitev iz Slovenije v sosednje države.
- Povečanje števila beguncev in prisilcev za azil.
- Ohranjanje visoke stopnje strukturne brezposelnosti z naraščajočim deležem zaposlenih po pogodbah za krajši delovni čas in za določen čas (ranljive skupine – mladi, starejši ženske).
- Spreminjanje življenjskega stila prebivalstva v smeri opuščanja prevladujočega potrošniškega načina življenja, okoljskega ozaveščanja, razvoja navad, ki podpirajo trajnostne rabe neobnovljivih naravnih virov in energije.
- Neenaka razporeditev napremičninskega premoženja (predvsem zemljišč in stanovanjskih objektov) ter umanjkanje cenovno dostopnih socialnih in neprofitnih najemnih stanovanj.
- Visoka stopnja nenaseljenosti stanovanjskega fonda in njegova neenaka prostorska razporeditev na ravni države, ki vpliva na neuravnoteženo ponudbo stanovanj.
- Podoptimalna upravljalska sposobnost državnih institucij in (mestnih) občin, da ustrezno sistemsko odgovorijo na nakazane in druge družbene izzive.

4.2 Prostorski kontekst

Aktualen širši prostorski kontekst, ki vpliva na gospodarski razvoj mestnih občin v Sloveniji opredeljujejo naslednji izzivi:

- Globalizacija, ki omogoča in podpira prost pretok kapitala vse pogosteje vodi v nižanje standardov na različnih področjih, tudi v nižanje urbane kakovosti življenja oz. kakovosti življenja v mestih.
- Zaradi nekonkurenčnosti železnic zaobhajanje Slovenije z mednarodnimi blagovnimi tokovi (večanje gospodarske privlačnosti tujih pristanišč: Solun, Trst, Benetke, Rijeka).
- Nadaljevanje procesa »metropolitanizacije« Ljubljane in LUR ter stagnacija in nazadovanje preostalega dela Slovenije predvsem klasičnih industrijskih (npr. Maribor, Hrastnik, Trbovlje, Zagorje, Jesenice ipd. in njihova širša urbana območja), obrobnih (npr. Kočevje), hribovitih in gorskih podeželskih območij (npr. naselja na Pohorju) ter obmejnih območij (npr. naselja v Obkolpju).
- Nadaljevanje procesov suburbanizacije in dezurbanizacije.
- Širjenje razpršene poselitvene strukture bo po eni strani povečevalo dolžino dnevnih potovanj (nakupovanje, delo, storitve) predvsem z netrajnostnimi oblikami mobilnosti (osebni avtomobili), po drugi strani pa se bo izrazito povečevala povprečna dolžina cest (dovozov, pešpoti) in komunalnih vodov (plin / elektrika / kanalizacija) kot tudi višina stroškov za vlaganja v omenjeno infrastrukturo. Vse to bo imelo negativne učinke na gospodarski razvoj mest.

- Naraščanje nekontroliranega širjenja mestnih zemljišč in razdrobljenosti bistveno omejuje možnosti prihodnjega razvoja občin – z zmanjševanjem, napr. razpoložljivih zemljišč za kmetijstvo in rekreacijo. Nadaljevanje trenda intenzivne porabe stavbnih zemljišč s strani gradbene industrije, neuspešno delovanje zemljiškega trga, naraščanje razdalj in izgradnja nujno potrebnih obsežnih infrastrukturnih sistemov vpliva na višanje stroškov gradnje in vzdrževanja stanovanjskih naselij.
- Razpoložljivost prostora za gospodarski razvoj in njegova ustreznost glede zahtev po trajnostni dostopnosti.
- Potrebe po povečanju privlačnosti prostora mest za razvoj urbanega turizma kot pomembne gospodarske dejavnosti mest.
- Prostorska integracija beguncev in prosilcev za azil.
- Upoštevanje pomena naslednjih aktualnih trajnostnih prostorskih atributov mest in naselij: kompaktnost, mešana raba in hodljivost, ki povečujejo privlačnost mestnih naselij za bivanje in s tem tudi privlačnost za pritegovanje manjkajočih kadrov za razvoj ustvarjalnih industrij.
- Prizadevanje za udeleževanje primerne kakovosti življenja v mestih in naseljih za vse socialno-ekonomske skupine prebivalstva.
- Povečanje občutljivosti glede bivalnih zahtev “starajoče se družbe” z zagotavljanjem mešane rabe prostora v naseljih, ki zagotavljajo lokalne storitve in rekreativne dejavnosti v neposredni okolici in ki so dostopna s sredstvi javnega prevoza.
- Zagotavljanje pogojev za izboljšanje stanja na stanovanjskem trgu in zagotavljanjem primernih stanovanj za vse socialno-ekonomske skupine prebivalstva.
- Ohranjanje primerne obsega javnih storitev in njihova ustrezna prostorska razporeditev.
- Načrtovanje in izgradnja mest in naselij odpornih na vplive podnebnih sprememb.
- Načrtovanje in izgradnja nizko/brez ogljičnih mest in naselij, ki blažijo vplive podnebnih sprememb (upravljanje procesa predružitve razvoja mest in naselij s preoblikovanjem načrtovanja, urejanja in upravljanja mest z razogljičenjem njihove energetske oskrbe, zmanjševanjem komunalnih odpadkov, zmanjševanjem izpustov toplogrednih plinov, spodbujanjem povečanja (urbane) biodiverzitete, s krepitvijo ekosistemskih storitev v smeri zagotavljanja primernega življenjskega standarda in kakovosti življenja z učinkovito rabo virov in energije.

4.3 Okoljski kontekst

Aktualen širši okoljski kontekst, ki vpliva na gospodarski razvoj mestnih občin v Sloveniji opredeljujejo naslednji izzivi:

- Sorazmerno visok [ekološki odtis](#) na prebivalca Slovenije (meri obseg povpraševanja, ki ga dejavnosti za prehrano ljudi nalagajo biosferi izraženo v globalnih hektarjih na prebivalca), ki posledično povečuje stroške delovanja gospodarstev mest.
- Visok [ekološki primanjkljaj](#) Slovenije (do ekološkega primanjkljaja pride, ko ekološki odtis presega biološko zmogljivost območja (države), ki namenjeno njenemu prebivalstvu), ki posledično povečuje stroške delovanja gospodarstev mest.
- Poglobljanje negativnih (in v manjši meri) pozitivnih vplivov podnebnih sprememb (ogrožanje razpoložljivosti vodnih virov, ogrožanje kmetijskih zemljišč za sušo in poplave).
- Rahljanje zakonodaje na področju varstva okolja s katero se ustvarjajo pogoji za ohranjanje obstoječe in alokacijo nove industrije, ki ne dosega okoljskih standardov EU

(Novela Zakona o varstvu okolja s katero se odpravlja 10-letna časovna omejitev veljavnosti okoljevarstvenega dovoljenja, obenem pa se onemogoča vključevanje in soodločanje javnosti).

4.4 Gospodarski kontekst

Aktualen širši gospodarski kontekst, ki vpliva na gospodarski razvoj mestnih občin v Sloveniji opredeljujejo naslednji izzivi:

- V obdobju povečevanja svetovne gospodarske integracije in konkurence ter slabitve regulacijske vloge nacionalnih držav so mesta (mestne občine) vse bolj prisiljena poiskati lastne vire in ukrepe s katerimi bodo izboljšala konkurenčnost mestnega (občinskega) gospodarstva.
- Tržno odzivanje mest praviloma vodi v krepitev vzorca neenakomernega gospodarskega razvoja s poglobljanjem razvojnih razlik med »uspešnimi« in »neuspešnimi« mesti in njihovimi širšimi urbanimi območji.
- »Deindustrializacija« gospodarstva ter pospeševanje zunanega izvajanja gospodarskih dejavnosti v državah s cenejšo delovno silo (out-sourcing).
- Približevanje tim. »vrhunca črpanja znanih zalog nafte«, ki pomeni da naraščanja povpraševanja po nafti ne bo možno zadovoljiti z gospodarsko primernimi cenami. Od tod tudi pojav novih izzivov po razvoju krožnega gospodarstva tudi v okviru gospodarstev mest.
- Omejevanje globalnega gospodarstva in porast gospodarskega protekcionizma.
- Zaradi varnostnih in makroekonomskih težav nevarnost krhanja globalnih industrijskih in oskrbovalnih verig predvsem na osi Azija - Evropa.
- Postopno vzpostavljanje evropskih industrijskih in oskrbovalnih verig predvsem na osi Nemčija – preostala Evropa (okrepitev vloge Slovenije kot dobavitelja industrijskih polizdelkov in sestavljalca končnih izdelkov).
- Zaviranje hitrejšega prehoda gospodarstva Slovenije v smeri inovativnega, nizkoogljičnega oz. zelenega gospodarstva s strani lobijev (rahljanje zakonodaje na področju varstva okolja).
- Zvišanje stopnje samooskrbe na področju trajnostne proizvodnje energije, prehrane, razvoj urbanega kmetijstva in vrtnarstva ipd.
- Izkoriščanje razpoložljive lesne mase za spodbujanje energijsko varčne gradnje (nizkoenergijskih in varčnih hiš).
- Razvoj javnega zelenega naročanja kot dobre prakse v Sloveniji.

V tem okviru nakazan širši razvojni kontekst, ki ga utemeljujejo številni družbeni, prostorski, okoljski in gospodarski izzivi, je potrebno najprej razumeti v vsej njegovi celovitosti in medsebojni povezanosti ter pogojenosti. Nato ga je potrebno smiselno upoštevati tako pri kritičnem opredeljevanju in opredmetenju (kvantificiranju) stanja, procesov in izzivov kot tudi pri utemeljevanju ciljev, usmeritev in ukrepov, ki vodijo v udejanjenje prihodnjega »željenega stanja«. Kot smo ugotavljali v prejšnjem poglavju je prav to ena od pomembnih zadnjosti TUS kot novih dokumentov razvojnega načrtovanja mest v Sloveniji.

5. Ocena finančne (ne)odvisnosti mestnih in drugih občin od države

V tem poglavju se bomo na kratko navezali na problematiko financiranja (mestnih) občin v Sloveniji. V pravnem sistemu nimamo opredeljenega financiranja mest temveč le financiranje (mestnih) občin. Opredelitev sistema financiranja (mestnih) občin je urejena v Zakonu o lokalni samoupravi (v nadaljevanju ZLS) (DZRS, 1994) upošteva opredelitve iz Evropske listine lokalne samouprave Sveta Evrope (SE, 1985).

V 9. členu Evropske listine lokalne samouprave Sveta Evrope je opredeljeno, »da so lokalne oblasti v okvirih nacionalne gospodarske politike upravičene do ustreznih lastnih finančnih virov, s katerimi v okviru svojih pooblastil prosto razpolagajo«. Na ta člen se vsebinsko navezuje 52. člen ZLS, ki opredeljuje, da »lokalne zadeve javnega pomena financira občina iz lastnih virov, sredstev države in iz zadolžitve. Lastni viri občine so: 1. davki in druge dajatve in 2. dohodki iz njenega premoženja«. V 142. členu istega zakona pa je določeno, »da občinam, ki zaradi slabše gospodarske razvitosti ne morejo v celoti zagotoviti opravljanja svojih nalog, država v skladu z zakonsko določenimi načeli in merili zagotovi dodatna sredstva«.

V kontekstu spodbujanja gospodarskega razvoja mest oz. mestnih občin nas je zanimalo kolikšno je število oz. delež občin v Sloveniji, ki s svojimi lastnimi finančnimi viri financirajo izvajanje svojih zakonsko opredeljenih nalog in pristojnosti. Pregled prihodkov občin za pokrivanje primerne porabe v letu 2015 (MF, 2016) je pokazal, da od 212 občin le 14 občin ni od države prejelo tim. »finančne izravnave« to je sredstev, ki se v posameznem proračunskem letu iz državnega proračuna dodelijo občini, ki s prihodki, določenimi z zakonom, ne more financirati svoje primerne porabe. V to skupino so se poleg mestnih občin Ljubljane, Maribora, Celja, Velenja in Kranja uvrstile tudi nekatere manjše občine (Ankaran, Izola, Log-Dragomer, Mengeš, Piran, Šempeter-Vrtojba, Škofljica in Trzin), ki se uspešno financirajo iz lastnih virov. Iz tega sledi, da le 6,6% vseh občin oz. 45% mestnih občin v Sloveniji zmožno financirati svojo primerno porabo iz lastnih finančnih virov.

Takšna situacija je po našem mnenju več kot sporna. Pri tem se pojavlja vrsta vprašanj vrednih temeljitega premisleka, kot npr.:

1. Ali je 93,4% vseh občin, ki prejemajo finančno izravnavo s strani države objektivno zainteresiranih in sposobnih za samostojno aktivno spodbujanje, usmerjanje in podpiranje gospodarskega razvoja svojih lokalnih območij?
2. Ali je 55% mestnih občin, ki prejemajo finančno izravnavo s strani države objektivno zainteresiranih in sposobnih za samostojno aktivno spodbujanje, usmerjanje in podpiranje gospodarskega razvoja svojih mest, mestnih naselij in drugih območij ter opravljati vlogo razvojnega činitelja v njihovem urbanem gravitacijskem območju?
3. Ali (pre)veliko število občin ter predvsem preveliko število občin, ki s svojimi prihodki določenimi z zakonom, ne morejo financirati svoje primerne porabe vpliva na ohranjanje in celo porast razlik v stopnji razvitosti regij, občin in mestnih naselij znotraj njih ter na prostorsko koncentracijo gospodarsko propulzivnih gospodarskih dejavnosti v nekaterih mestnih občinah, predvsem pa v Ljubljani (pojav tim. emonocentrizma)?
4. Kakšne so možnosti za uspešno izvajanje TUS v od države finančno odvisnih (in drugih) mestnih občinah upošteva tudi dejstvo, da velika večina mestnih občin ni opredmetila kazalnikov stanja in ukrepov kot tudi ni izvedla predhodne ocene učinkov udejanjanja načrtovanih ciljev, usmeritev in ukrepov?

6. Nekatere dosedanje izkušnje in usmeritve na področju spodbujanja razvoja in umeščanja gospodarskih con v prostor

V polpreteklem obdobju so za potrebe spodbujanja razvoja in umeščanja gospodarskih con v prostor Slovenije bile opravljene nekatere študije, ki so jih za potrebe države izvedle tuje svetovalne institucije. V tem okviru bi izpostavili dve: Drawing and Implementation of model for foreign investment promotion at regional level¹ in Strategic Possibilities for the Development of Business Zones in Slovenia².

Študijo z naslovom Drawing and Implementation of model for foreign investment promotion at regional level (Priprava in uresničevanje modela promocije tujih investicij na regionalni ravni) je v okviru tehnične pomoči flamske vlade opravila razvojna agencija iz Limburga (LDA, 2003).

Študija uporablja pojem industrijska cona. Industrijska cona je cona, ki se načrtuje in razvija zato, da bi vmestila in oskrbela zainteresirana podjetja. Običajno se v omenjene cone vmeščajo industrijska podjetja toda velikokrat tudi transportna, logistična, trgovska itd. Poslovne cone, po mnenju avtorjev študije, predstavljajo instrumente za izvajanje regionalne gospodarsko razvojne politike in orodje prostorskega načrtovanja.

Študija opredeljuje najvišje standarde, ki jih posamezna cona mora zadovoljiti, če želi služiti svojemu osnovnemu namenu, to je ustvarjanju pogojev za privlačenje novih gospodarskih dejavnosti:

1. Odlična prometna dostopnost:
  - najboljše lokacije so vzdolž mednarodnih avtocest;
  - druge najboljše lokacije se nahajajo vzdolž pomembnih državnih cest;
  - bimodalna dostopnost (železnica in ceste) je pomembna za manjšino potencialnih investorjev.
2. Visoko kakovostna lokacija, ki v bližini ni obkrožena z drugimi njej konfliktinimi rabami prostora in z možnostmi širitve.
3. Obstoj izključne namenske rabe cone v katero se ne smejo vmeščati dejavnosti drugega značaja.
4. Ustrezna velikost con, ki nameravajo pritegniti neposredne tuje investicije (minimum 60-70 ha) (LDA, 2003: 30).

Omenjena študija izhaja iz spoznanja, da mora prostorsko načrtovanje – upošteva različne časovne okvire (kratko-, srednje-, in dolgoročen) in prostorske dimenzije (različne lokacije, velikosti, podobe) – zagotoviti zadostno ponudbo industrijskih con, tako da potencialni vlagatelji imajo možnost izbire. Prav tako mora prostorsko načrtovanje absolutno zagotoviti, da se na izbranih lokacijah razvijajo industrijske cone. Znotraj držav članic EU izbor lokacij za industrijske cone pomeni, da se lahko samo na teh lokacijah razvijajo le-te ter da morajo obstajati trdna zagotovila, zato da lahko javni sektor kadarkoli izvede razlastitev in prodajo namenskih površin zainteresiranim investorjem. Študija obenem poudarja, da je – v

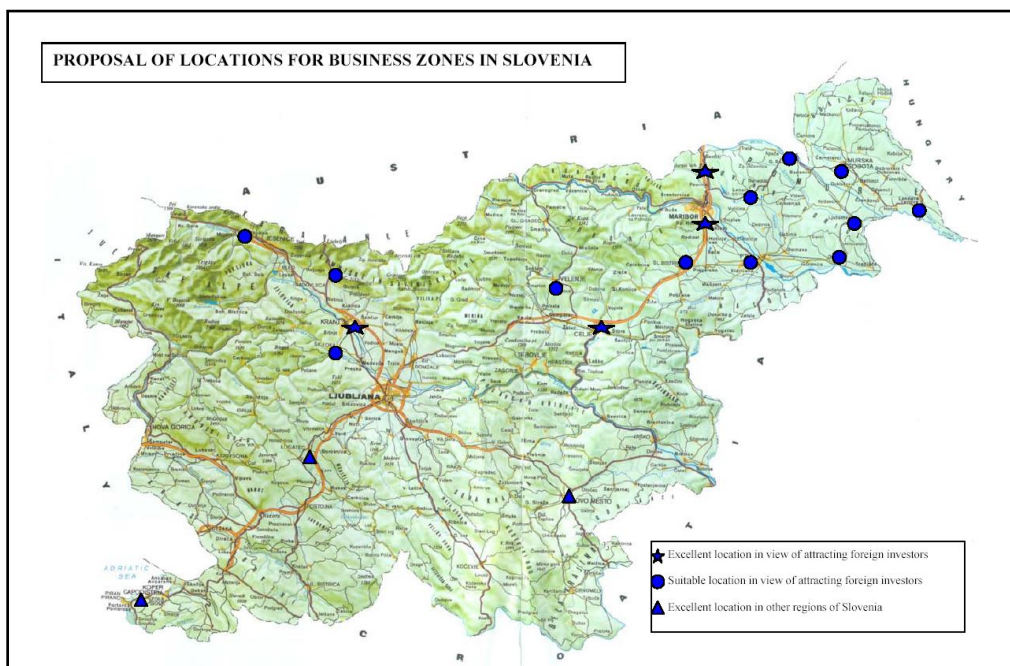
¹ LDA - Limburg Development Agency. 2003. Drawing and Implementation of model for foreign investment promotion at regional level, cooperation project cofinanced by Flemish government, Belgium.

² PE International, Hypodomi. 2002. Strategic Possibilities for the Development of Business Zones in Slovenia, Ljubljana.

procesu demokratičnega izbora z udeležbo relevantnih javnosti – potrebno zagotoviti ustrezno število oz. površine industrijskih con za vsaj 15 letno časovno obdobje. Študija se je pri proučevanju potencialov in potreb po industrijskih conah osredotočila na štiri slovenske statistične regije: Gorenjsko, Savinjsko, Podravske in Pomurske regije. Študija je opredelila tudi možne makrolokacije za prihodnji razvoj industrijskih con v Sloveniji (glej Sliko 4).

Zelo pomembno sporočilo oz. usmeritev omenjene študije je, da cene zemljišč v obstoječih in načrtovanih industrijskih conah ne smejo presegati vrednost 25 € na m², če regija oz. občine resnično želijo pritegniti tuje investicije. Avtorji študije opozarjajo tudi na nevarnost uvajanja mešane rabe prostora namenjenega za industrijske cone za različne vrste gospodarskih dejavnosti, za različne velikosti podjetij itd. Zagovarjajo stališče, da “občine morajo prevzeti aktivno vlogo pri načrtovanju industrijskih con z:

1. Določanjem primernih zemljišč za industrijske cone in njihovo vključitvijo v ustrezne prostorske dokumente.
2. Nakupovanjem izbranih zemljišč.
3. Infrastrukturnim opremljanjem po posameznih fazah)” (LDA, 2003: 40).

Slika 4: Prikaz možnih makrolokacij za prihodnji razvoj industrijskih con v Sloveniji (LDA, 2003)

Poleg omenjene študije je bila izvedena študija izvedljivosti z naslovom Strategic Possibilities for the Development of Business Zones in Slovenia (Strateške možnosti za razvoj poslovnih con v Sloveniji), ki sta jo v okviru tehnične pomoči programa Phare za Republiko Slovenijo pripravili dve tuji svetovalni instituciji. V svoji analizi je uporabila pojem poslovna cona in sicer UNIDO-vo definicijo. UNIDO opredeljuje poslovno cono kot zemljišče, ki je bilo s celovitim prostorskim načrtom pripravljeno in razdeljeno na poslovne enote in ki zagotavlja infrastrukturo (elektroenergetsko, komunalno, prometno in komunikacijsko) ter osnovne poslovne storitve zainteresiranim podjetjem. Obenem študija uvodoma ugotavlja da je v Republiki Sloveniji toliko, če ne več, sedanjih in načrtovanih poslovnih con kot je občin, kar po njihovem mnenju predstavlja edinstven primer v svetu. Kar zadeva vlogo in položaj občin

na tem področju avtorji študije še ugotavljajo, da poleg razvpite fragmentiranosti občin – do katere se avtorji študije opredelijo negativno – , obstaja večja prilagodljivost, podpora in zainteresiranost majhnih občin, da ugodijo pričakovanjem in zahtevam potencialnih investitorjev. Do slednjega pojava avtorji študije zavzamejo pozitivno stališče.

Študija opredeli kriterije izbora najbolj primernih lokacij poslovnih con v Sloveniji, ki so:

1. Fizične značilnosti.
  - lokacija;
  - velikost.
2. Pravni status.
  - vključenost v (občinski) prostorski plan;
  - lastništvo.
3. Socialno-ekonomske značilnosti.
  - človeški viri (za zaposlovanje);
  - zmogljivosti regionalnih razvojnih agencij in občin.

V nadaljevanju analize in predloga izbora primernih lokacij poslovnih con v Sloveniji se avtorji študije eksplicitno ne držijo opredeljenih kriterijev izbora. Kot najbolj primerno makrolokacijo izberejo Krško v Posavski regiji, kot drugo najbolj primerno Mursko Soboto v Pomurski regiji, kot tretjo najbolj primerno pa Komendo v Osrednjeslovenski regiji.

Študija predstavi tudi rezultate raziskave, ki jo je opravilo Evropsko združenje poslovnih con (EABZ - European Association of Business Zones) v okviru 200 con iz 43 držav njenih članic. Rezultati raziskave so pokazali, da najemniki con izpostavljajo naslednje dejavnike po vrstnem redu pomembnosti, ki so za njih odločujoči pri izbiri cone v katero bi locirali svoje poslovne dejavnosti:

- skupne storitvene dejavnosti
- fizična infrastruktura
- storitve z dodano vrednostjo (value added services)
- geografska lokacija
- potencialni kupci
- ugled cone
- športno rekreacijske kapacitete
- poštne storitve
- bančne storitve
- rizični kapital.

7. Aktualne usmeritve na področju spodbujanja razvoja in umeščanja gospodarskih con v prostor na razvoj mest oz. (mestnih) občin

7.1 Uvodne problemske ugotovitve

Gospodarske cone (poslovne, industrijske, obrtno-podjetniške cone) so razvojni dejavnik, ki ga kot problem in izziv ali prednostno usmeritev, cilj, ukrep oz. kazalnik – z lokalnimi in regionalnimi značilnostmi – upoštevajo vse TUS. Pri tem je zelo pomembno, da je v številnih TUS izražena jasna namera, da gospodarske cone razvijajo predvsem na okoljsko saniranih in ustrezno komunalno opremljenih degradiranih industrijskih območjih. V nekaterih mestnih

občinah so šli še korak naprej in v TUS načrtujejo izgradnjo eko-industrijske cone (MOPT, 2015: 59) in nizkoogljčne gospodarske cone (MOL, 2015: 49).

Eden od problemov, ki smo ga zaznali pri obravnavi gospodarskih con v TUS, je v tem da ne obstaja njihovo enotno poimenovanje in opredelitev. Terminologija na tem področju še ni usklajena, tako da so načini in oblike njihovega pojmovanja zelo različne in s tem tudi otežena njihova primerjava. Drugi problem je nekoliko bolj resen in se nanaša na dejstvo, da država zaenkrat še ne razpolaga s celovitim strateškim razvojnim dokumentom na področju spodbujanja razvoja in vmeščanja poslovnih – oz. podjetniških, industrijskih, proizvodnih, obrtnih, storitvenih in drugih con, kot jih velikokrat imenujemo – v prostor. To vrzel deloma zapolnjuje Strategija prostorskega razvoja Slovenije (MOP, 2004), ki opredeljuje cilje in usmeritve dolgoročnega razvoja gospodarskih con v Sloveniji ter podaja svojo opredelitev pojma gospodarska cona.

7.2 Vloga in pomen Strategije prostorskega razvoja Slovenije

Strategija prostorskega razvoja Slovenije je temeljni državni dokument o usmerjanju razvoja v prostoru. Podaja okvir za prostorski razvoj na celotnem ozemlju države in postavlja usmeritve za razvoj v evropskem prostoru (MOP, 2004: 1). Med temeljne cilje je Strategija prostorskega razvoja Slovenije uvrstila tudi cilj in podcilja, ki se nanašajo na problematiko spodbujanja razvoja poslovnih con. Le-ti so:

1. Večja konkurenčnost slovenskih mest v evropskem prostoru.
  - Razvoj regionalnih razvojnih con za proizvodne in storitvene dejavnosti.
  - Učinkovito razmeščanje dejavnosti v naseljih z upoštevanjem lokacijskih možnosti in omejitev.

Iz opredeljenih ciljev izhaja, da se Strategija prostorskega razvoja Slovenije zavzema za to, da se gospodarska konkurenčnost Slovenije izboljšuje tudi s spodbujanjem razvoja gospodarskih con oz. regionalnih razvojnih con za proizvodne in storitvene dejavnosti. Poleg omenjenih izrazov je v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije uporabljen še en izraz: podjetniška cona malega gospodarstva. Od vseh v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije uporabljenih izrazov je opredeljen le izraz gospodarska cona. "Gospodarska cona je večje območje koncentracije industrijskih dejavnosti s skupno upravo, ki je zaradi vpliva na razvoj delovnih mest ter na ekonomski, socialni in ekološki razvoj pomemben dejavnik pri prostorskem razvoju širšega območja" (MOP, 2004: 2).

Poleg tega Strategija prostorskega razvoja Slovenije v okviru opredelitve prostorskih sistemov z usmeritvami za razvoj na regionalni in lokalni ravni opredeljuje tudi usmeritve za tim. območja proizvodnih dejavnosti (več o tem v MOP, 2004: 24). Kljub temu, da Strategija prostorskega razvoja Slovenije sicer eksplicitno ne opredeljuje območij za prednostni razvoj gospodarskih con na državni ravni, razen morda v primeru središč mednarodnega pomena (Ljubljana, Maribor in Koper), predlagani prostorski kriteriji in usmeritve predstavljajo nekakšno širšo podlago za odločanje domačih in tujih gospodarskih subjektov o tem kje in kako alocirati potencialne gospodarske cone.

7.3 Predlog opredelitev pojmov in kategorizacije gospodarskih con v Sloveniji

Kot smo že uvodoma ugotovili, terminologija na področju preučevanja in načrtovanja gospodarskih con v Sloveniji še ni usklajena. V njihovi dosedanji obravnavi smo se srečali z naslednjimi izrazi: gospodarska cona, regionalna razvojna cona, podjetniška cona malega gospodarstva, industrijska cona, poslovna cona in poslovno-industrijska cona.

V nadaljevanju predstavljamo naš predlog razvrščanja gospodarskih con v posamezne kategorije ter lokacijska merila za njihovo vmeščanje v prostor. To so gospodarske cone v širšem območju središč nacionalnega pomena, gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za regijo, gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za regionalno območje ter gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za ožje regionalno območje. Pri tem smo se oprli na merila, ki jih je opredelila Strategija prostorskega razvoja Slovenije. Naj ob tem še omenimo, da cone niso povsem posrečeno poimenovane, vendar so usklajene s terminologijo Strategije prostorskega razvoja Slovenije.

7.3.1 Gospodarske cone v širšem območju središč nacionalnega pomena

Gospodarske cone v širšem območju središč nacionalnega pomena (gospodarske cone nacionalnega pomena) so cone s katerimi središča nacionalnega pomena in Slovenija kot celota želi pritegniti neposredne tuje investicije (NTI) in s tem pridobiti: vključitev v mednarodne gospodarske tokove, prilagoditev sodobnim standardom tržnega gospodarstva, pomoč pri marketinških predstavitev na tujem, razpršitev trgovine in investicij na več držav, izvoz znanja in lastnih blagovnih znamk, večji poudarek na razvijanju kakovosti, nova delovna mesta, povečanje izvoza, nove tehnologije in nova znanja. Zato morajo biti takšne cone na ustrezni makrolokaciji, imeti primerno velikost in možnost nadaljnje širitve ter optimalno povezanost z najvišjimi kategorijami vseh vrst prometne infrastrukture. V Preglednici 5 so opredeljene kategorije in lokacijska merila za razvoj gospodarskih con v širšem območju središč nacionalnega pomena.

Lokacijska merila	
funkcionalni pomen	mednarodni, nacionalni, regionalni
velikost	min. 90 ha (lahko tudi več fizično ali funkcionalno povezanih gospodarskih con, od katerih je vsaka velika vsaj 30 ha)
možnost prostorske širitve	dodatna površina velikosti cca. 1/3-1/2 funkcionalne površine, rezervirane za eventualno širitev posameznega sektorja
bližina obstoječih gospodarskih con	bližina in dostopnost obstoječih gospodarskih con v dosegljivem radiju je pomembna z vidika povezovanja internih podjetij (sodelovanje in delitev funkcij)
bližina večjih središč	središče mednarodnega oz. nacionalnega pomena
gravitacijsko zaledje	100.000 prebivalcev
poreklo investitorja	tuji in domači
vsebina	multikulturalna (industrija, proizvodna obrt, obrt, poslovne dejavnosti, trgovina, servise, skladiščne, storitvene dejavnosti, itd.)
opredelitev namenske rabe prostora	območja proizvodnih dejavnosti
prostorska struktura	velika struktura, zazidljivi kareji (npr. mrežni raster: 250x120m ali 60x120m) mešana struktura (arhitekturna in urbanistična tipološka parcialnost)
bližina prometnega vozlišča	bližina državno najpomembnejšega, državno pomembnega oz. regionalno pomembnega prometnega vozlišča v katerem se steka prometna infrastruktura različnih prometnih podsistemov in se nahaja v/ob središču nacionalnega pomena
povezanost s cestno infrastrukturo	AC, HC, G1, G2
povezanost z železniško infrastrukturo	G1, G2 neposredno ali preko industrijskega tira
povezanost z infrastrukturo zračnega prometa	javno letališče/heliport za mednarodni zračni promet (nižje kategorije) in za domači zračni promet
povezanost z infrastrukturo javnega potniškega prometa	potniški terminal za vodenje javnega potniškega prometa mednarodnega oz. nacionalnega pomena
povezanost z infrastrukturo kombiniranega prometa	prometni terminal za kombinirani promet nacionalnega pomena
povezanost s komunalno, energetske in komunikacijsko infrastrukturo	električno omrežje, optokabelsko omrežje, telefon, kabelska TV, plinovod, toplovod, industrijsko ogrevanje, vodovod, kanalizacija, čistilna naprava (neposredna bližina), deponija (neposredna bližina), center za ravnanje z odpadki (neposredna bližina)
sanacija opuščanih območij	prednostna raba in prenova opuščanih industrijskih, komunalnih, prometnih in podobnih območij in njihove ponovne uporabe

Preglednica 5: Gospodarske cone v širšem območju središč nacionalnega pomena

7.3.2 Gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za regijo

Gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za regijo (gospodarske cone regionalnega pomena) so cone s katerimi naj bi se prednostno optimizirali prostorski, infrastrukturni in drugi pogoji za delovanje velikih gospodarskih sistemov, ki v poslovnem smislu močno presegajo regionalne in deloma državne okvire. Cone tega tipa se nahajajo ob središčih nacionalnega pomena imajo za slovenske razmere veliko gravitacijsko zaledje (50.000 p.) in so povezane z visokimi kategorijami vseh vrst sedanje in/ali načrtovane prometne infrastrukture. V Preglednici 6 so opredeljene kategorije in lokacijska merila za razvoj gospodarskih con v širšem območju središč nacionalnega pomena.

Lokacijska merila	
funkcionalni pomen	regionalni in eventualno nacionalni in mednarodni
velikost	min 60 ha (lahko tudi več fizično ali funkcionalno povezanih gospodarskih con, od katerih je vsaka velika vsaj 20 ha)
možnost prostorske širitve	dodatna površina velikosti cca. 1/3-1/2 funkcionalne površine, rezervirane za eventualno širitev
bližina obstoječih gospodarskih con	bližina in dostopnost obstoječih gospodarskih con v dosegljivem radiju je pomembna z vidika povezovanja internih podjetij (sodelovanje in delitev funkcij)
bližina večjih središč	središče nacionalnega in regionalnega pomena
gravitacijsko zaledje	50.000 prebivalcev
poreklo investitorja	domači in tuji
vsebina	polikulturalna (industrija, lahka industrija, proizvodna obrt, obrt, poslovne dejavnosti, trgovina, servisne, skladiščne, storitvene dejavnosti, itd.), ev. tudi monokulturalna
opredelitev namenske rabe prostora	območja proizvodnih dejavnosti oz. mešana območja
prostorska struktura	srednja struktura (zazidljivi kareji npr. mrežni raster: 60x120m ali 40x80m) mešana struktura (arhitekturna in urbanistična tipološka parcialnost, možnost oblikovanja sociabilnega okolja)
bližina prometnega vozlišča	bližina prometnega vozlišča, ki ima veliki pomen za regijo in v katerem se steka prometna infrastruktura različnih prometnih podsistemov in se nahaja v/ob središču nacionalnega pomena
povezanost s cestno infrastrukturo	HC, G1, G2
povezanost z železniško infrastrukturo	G2 neposredno ali preko industrijskega tira
povezanost z infrastrukturo zračnega prometa	javno letališče/heliport za mednarodni zračni promet nižje kategorije in za domači zračni promet
povezanost z infrastrukturo javnega potniškega prometa	potniški terminal za vodenje javnega potniškega prometa, ki ima veliki pomen za regijo
povezanost z infrastrukturo kombiniranega prometa	prometni terminal za kombinirani promet, ki ima veliki pomen za regijo
povezanost s komunalno, energetska in komunikacijska infrastrukturo	električno omrežje, optokabelsko omrežje, telefon, kabelska TV, plinovod, toplovod, industrijsko ogrevanje, vodovod, kanalizacija, čistilna naprava (neposredna bližina), deponija (neposredna bližina), center za ravnanje z odpadki (neposredna bližina)
sanacija opuščenih območij	prednostna raba in prenova opuščenih industrijskih, komunalnih, prometnih in podobnih območij in njihove ponovne uporabe

Preglednica 6: Gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za regijo

7.3.3 Gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za regionalno območje

Te cone (gospodarske cone subregionalnega pomena) presegajo lokalne okvire in ustvarjajo prostorske in infrastrukturne pogoje za funkcionalno zaokrožanje obstoječih in načrtovanih gospodarskih kapacitet v okviru medobčinskih središč, ki poleg pomembnih funkcij oskrbe prebivalstva z javnimi funkcijami in dobrinami ter služnostnimi dejavnostmi v neposrednem zaledju, imajo tudi primeren gospodarski potencial. Preglednici 7 so opredeljene kategorije in lokacijska merila za razvoj gospodarskih con, ki imajo veliki pomen za regionalno območje.

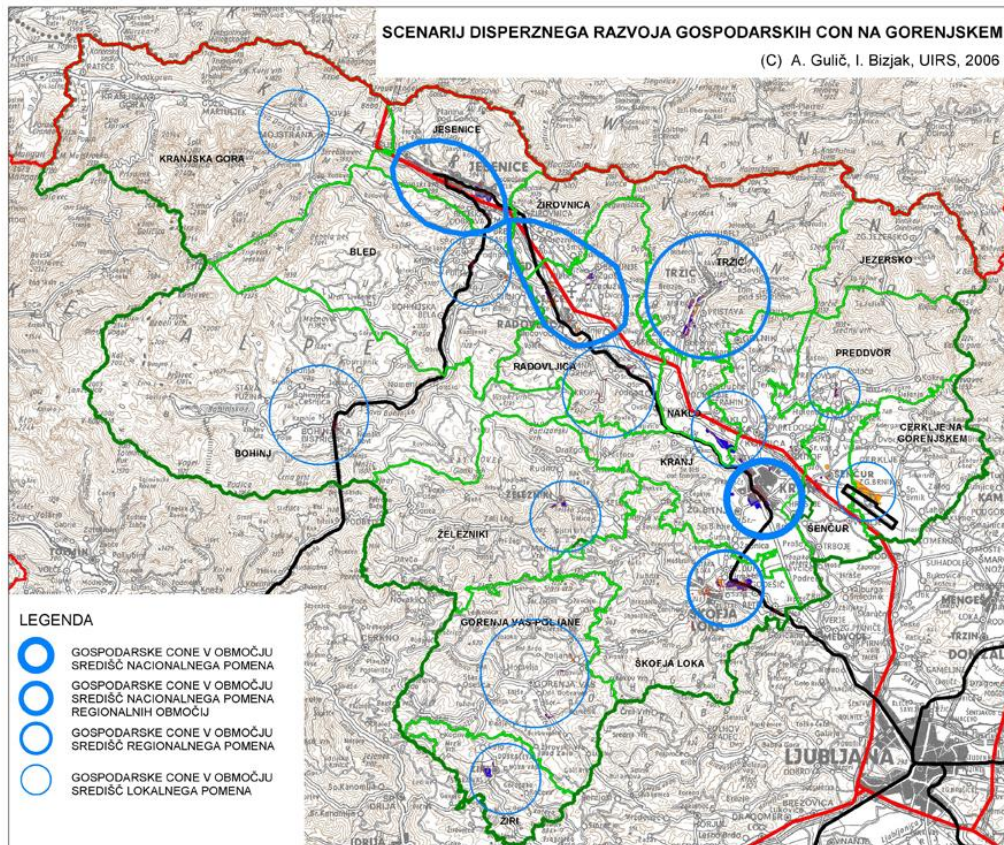
Lokacijska merila	
funkcionalni pomen	ožje regionalni
velikost	min 20 ha (lahko tudi več fizično ali funkcionalno povezanih gospodarskih con, od katerih je vsaka velika vsaj 5 ha)
možnost prostorske širitve	od dodatna površina velikosti cca. 1/3-1/2 funkcionalne površine, rezervirane za eventualno širitev
bližina obstoječih gospodarskih con	bližina in dostopnost obstoječih gospodarskih con v dosegljivem radiju je pomembna z vidika povezovanja internih podjetij (sodelovanje in delitev funkcij)
bližina večjih središč	medobčinsko središče
gravitacijsko zaledje	15.000 prebivalcev
poreklo investitorja	domači in tuji
vsebina	polikulturna (industrija, lahka industrija, proizvodna obrt, obrt, poslovne dejavnosti, trgovina, servisne, skladiščne, storitvene dejavnosti, itd.), ev. tudi monokulturna
opredelitev namenske rabe prostora	območja proizvodnih dejavnosti oz. mešana območja
prostorska struktura	srednja struktura (zazidljivi kareji npr. mrežni raster: 60x120m ali 40x80m) mešana struktura (arhitekturna in urbanistična tipološka parcialnost, možnost oblikovanja sociabilnega okolja)
bližina prometnega vozlišča	bližina prometnega vozlišča, ki ima veliki pomen za regionalno območje in v katerem se steka prometna infrastruktura različnih prometnih podsistemov in se nahaja v/ob medobčinskem središču
povezanost s cestno infrastrukturo	G2
povezanost z železniško infrastrukturo	G2, R1 neposredno ali preko industrijskega tira
povezanost z infrastrukturo zračnega prometa	povezanost preko središč višje ravni
povezanost z infrastrukturo javnega potniškega prometa	postaja javnega potniškega prometa, ki je navezana na potniški terminal za vodenje javnega potniškega prometa mednarodnega, nacionalnega pomena oz., ki je velikega pomena za regijo
povezanost z infrastrukturo kombiniranega prometa	možnost kakovostne povezave s prometnim terminalom za kombinirani promet nacionalnega in regionalnega pomena oz., ki je velikega pomena za regijo
povezanost s komunalno, energetska in komunikacijsko infrastrukturo	električno omrežje, optokabelsko omrežje, telefon, kabelska TV, plinovod, toplovod, industrijsko ogrevanje, vodovod, kanalizacija, čistilna naprava (neposredna bližina), deponija (neposredna bližina), center za ravnanje z odpadki (neposredna bližina)
sanacija opuščanih območij	prednostna raba in prenova opuščanih industrijskih, komunalnih, prometnih in podobnih območij in njihove ponovne uporabe

Preglednica 7: Gospodarske cone, ki imajo veliki pomen za regionalno območje

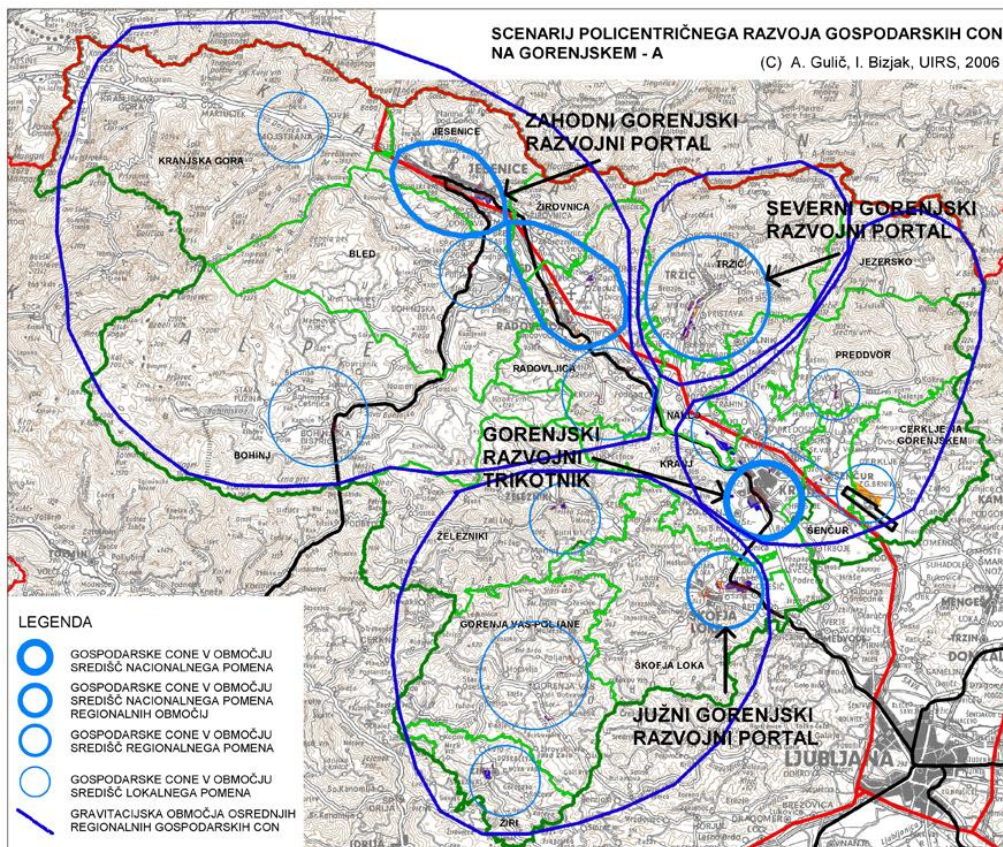
7.4 Primeri dolgoročnega prostorskega načrtovanja gospodarskih con na ravni urbanih regij

Predlagani sistem kriterijev za prostorsko alokacijo gospodarskih con smo v zadnjem obdobju poskušali udejanjati v različnih študijah in ob pripravah strokovnih podlag za regionalne prostorske načrte (regionalni prostorski načrt [Koroške](#), [Savinjske](#) in [Ljubljanske urbane regije](#)).

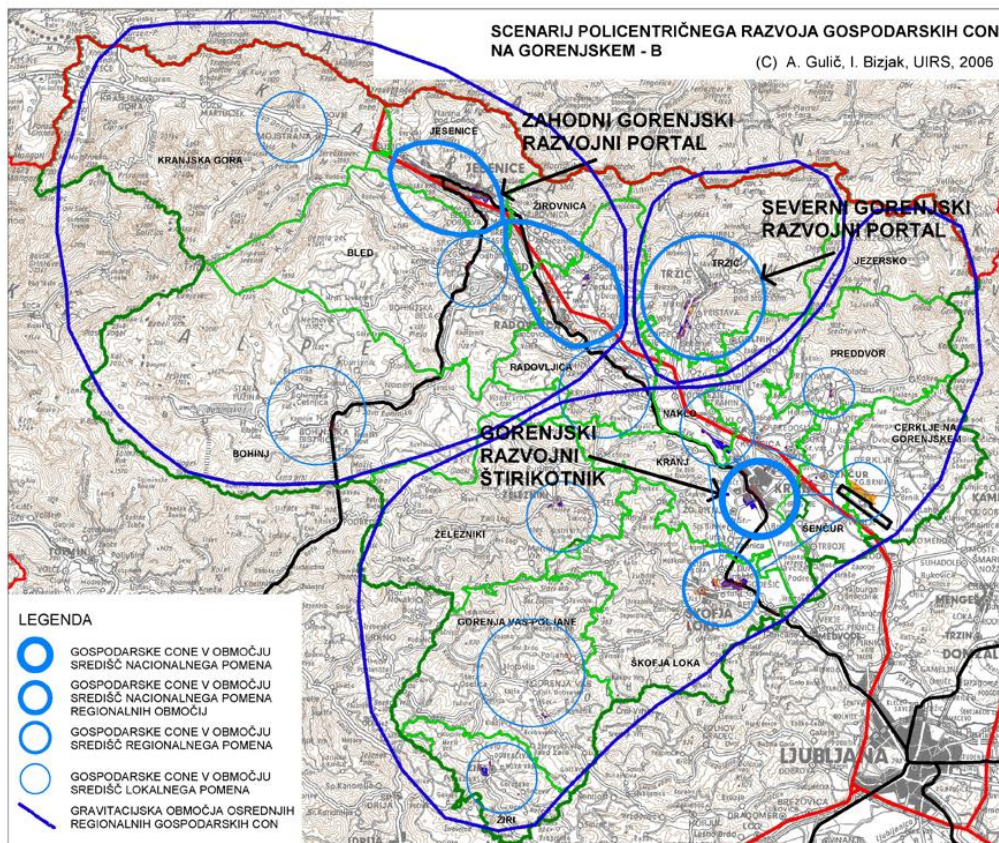
V nadaljevanju na kratko predstavljamo scenarijske različice razvoja gospodarskih con v Gorenjski regiji, ki so nastale v okviru projekta Strokovne podlage za upravljanje in prostorski razvoj gospodarskih con na Gorenjskem (Gulič, A., Bizjak, I., 2006), ki so upoštevale predlagane kriterije za prostorsko alokacijo gospodarskih con. Na Slikah 5, 6, 7, 8 in 9 so predstavljeni možni scenariji razvoja gospodarskih con v Gorenjski regiji.

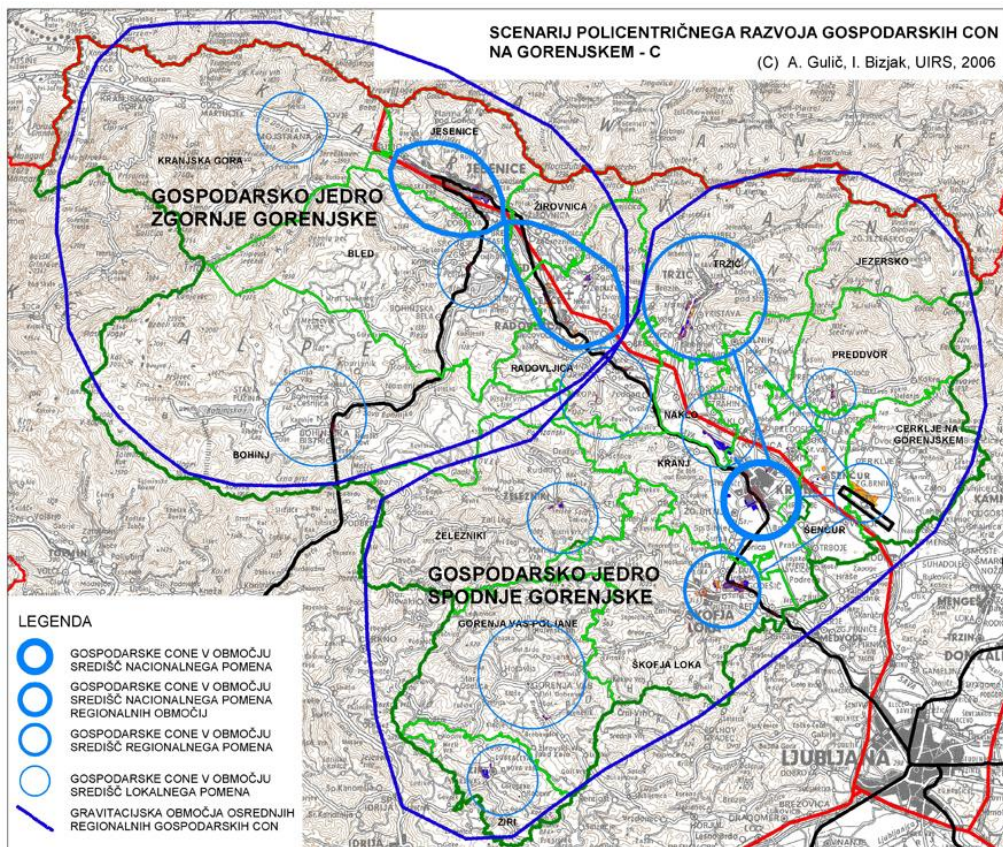
Slika 5: Scenarij disperznega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem

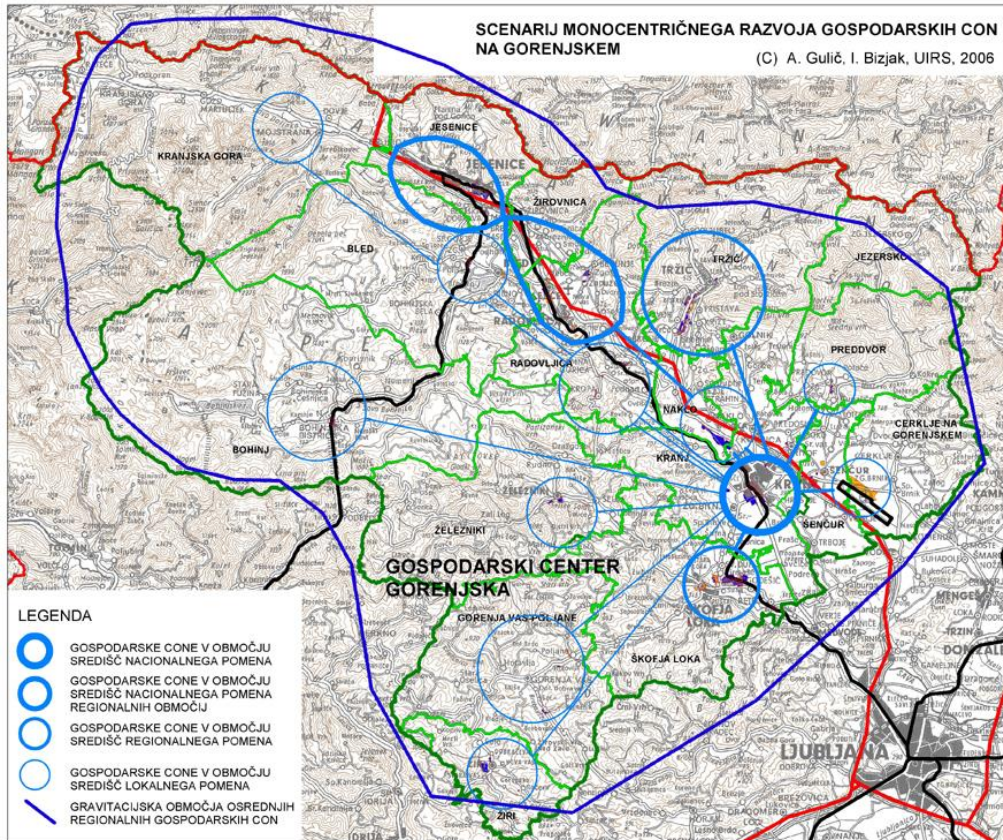
Slika 6: Scenarij policentričnega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem - A

Slika 7: Scenarij policentričnega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem - B

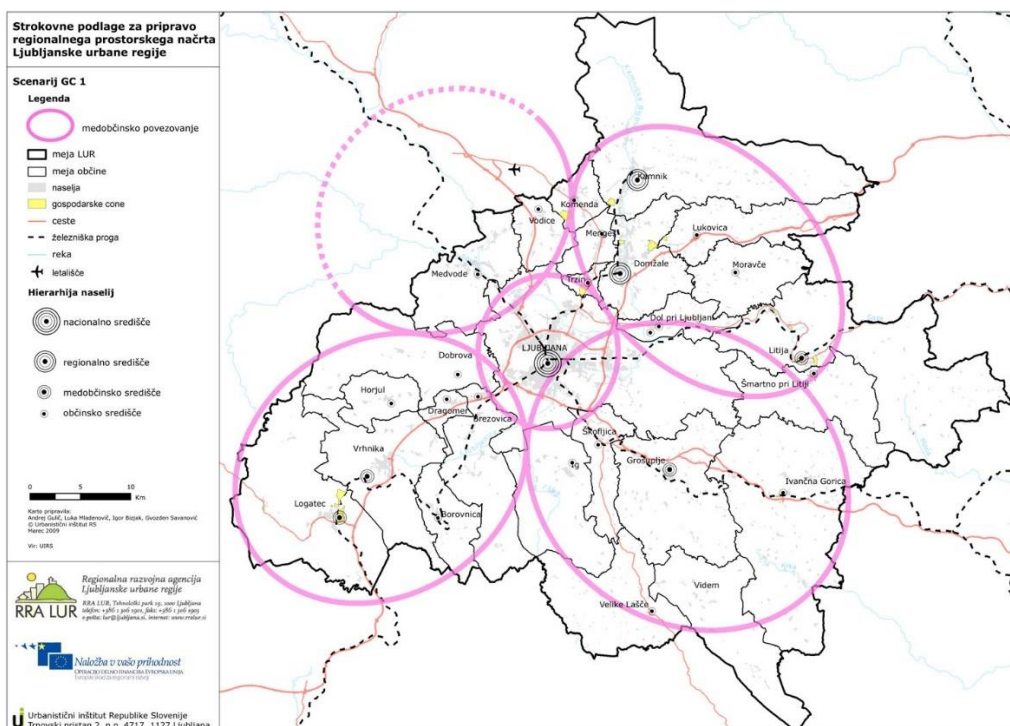
Slika 8: Scenarij policentričnega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem - C

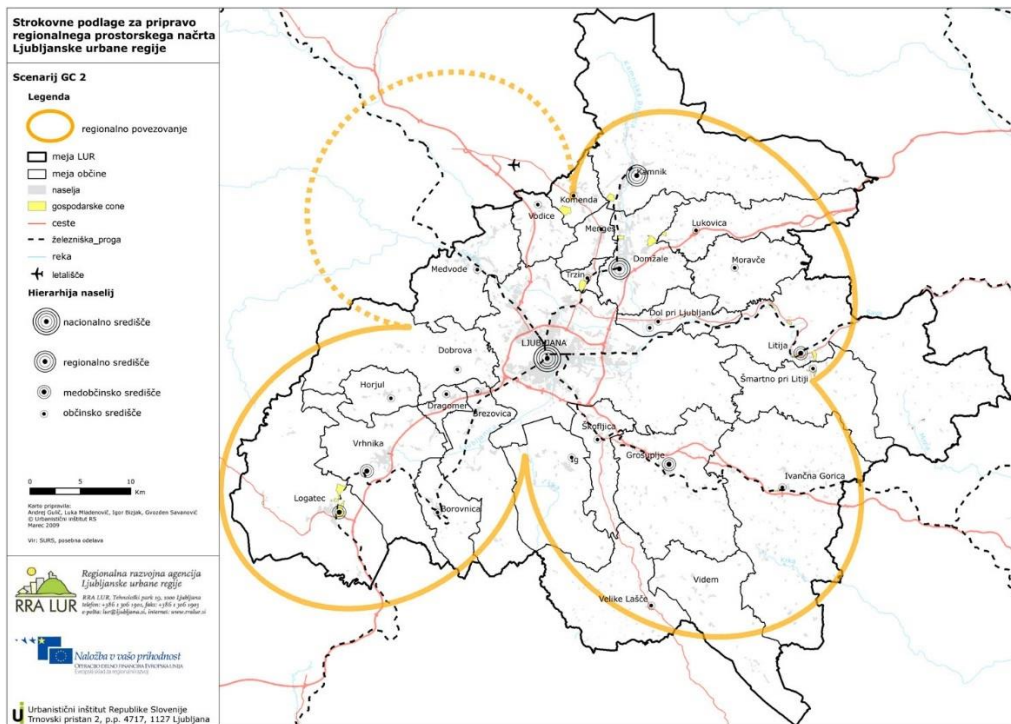
Slika 9: Scenarij monocentričnega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem

V scenarijih so bile predstavljene različne možnosti razvoja, povezovanja ter upravljanja obstoječih in načrtovanih gospodarskih con v regiji. Ključni razvojni deležniki v regiji so se odločili za udejanjanje tim. scenarija monocentričnega razvoja. Ta scenarij nadgrajuje scenarij disperznega razvoja in scenarije policentričnega razvoja gospodarskih con na Gorenjskem na način, da predvideva vzpostavitev Gospodarskega centra Gorenjska (The economic center of the Gorenjska region) kot enotnega poslovnega sistema, ki prednostno organizacijsko, institucionalno in logistično povezuje in trži vse opredeljene gospodarske cone nadlokalnega pomena. Poleg tega scenarij predvideva vključevanje tudi vseh ostalih gospodarskih con lokalnega pomena, ki so zainteresirane za takšen način poslovnega povezovanja (glej Sliko 9). Žal se ciljne usmeritve izbranega scenarija še niso udejanile v praksi. V praksi danes prevladuje tim. disperzni scenarij razvoja po katerem vse občine v regiji težijo k temu, da na svojem teritoriju prostorsko umestijo gospodarsko cono, ki bo skladna z interesi in potrebami določene občine ne glede na možnosti širšega prostorskega in funkcionalnega povezovanja v regiji.

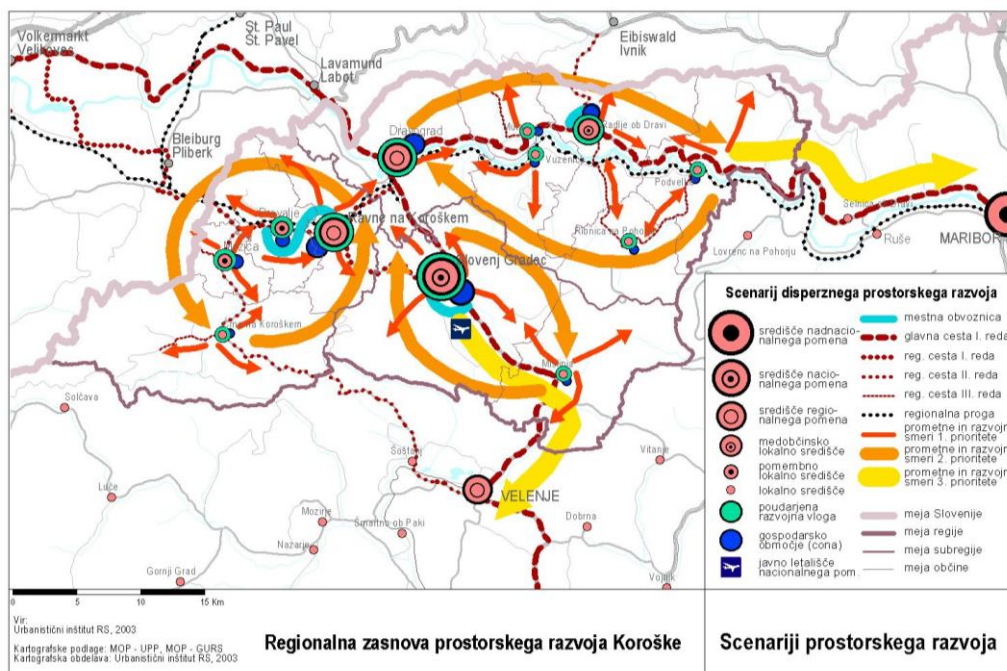
Podobno situacijo lahko zasledimo tudi v drugih urbanih regijah Slovenije. Predlagani kriteriji in prostorske usmeritve razvoja gospodarskih con na ravni urbanih regij so večinoma bili upoštevani v skladu z željami in zahtevami konkretnih vlagateljev kot tudi s pričakovanji predstavnikov mestnih in drugih občin. Sliki 10 in 11 prikazujeta scenarije razvoja gospodarskih con v Ljubljanski urbani regiji (LUR) (Gulič, A. et al., 2010). Slike 12, 13, 14 in 15 pa scenarije prostorskega razvoja Koroške regije, ki vključujejo tudi možne lokacije razvoja gospodarskih con v regiji.

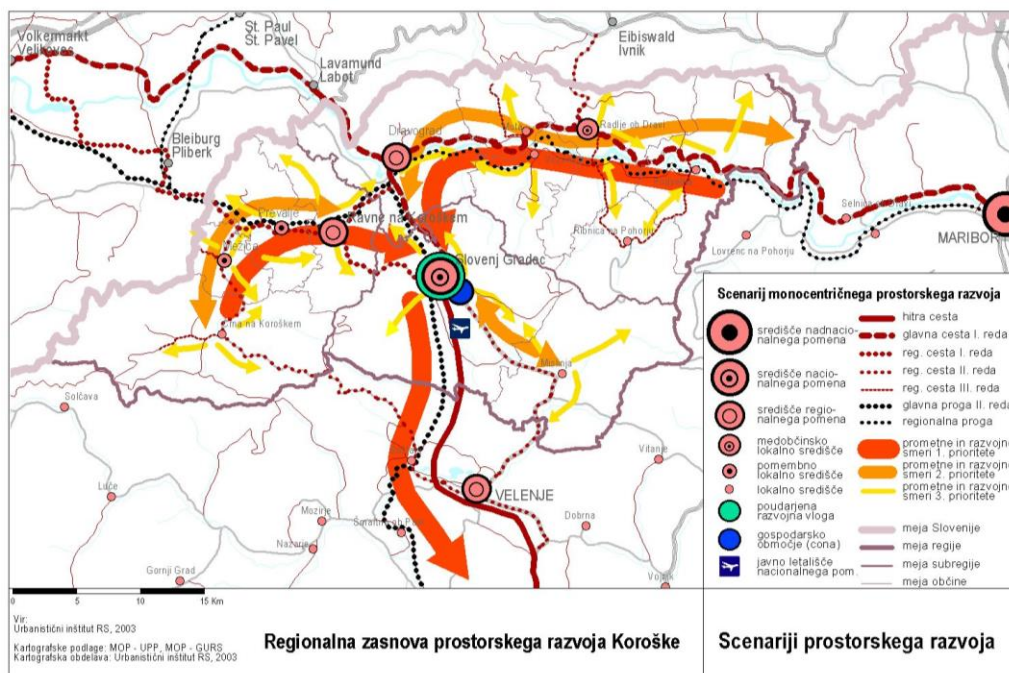
Slika 10: Scenarij GC1 v LUR (Gulič, A. et al. 2010)

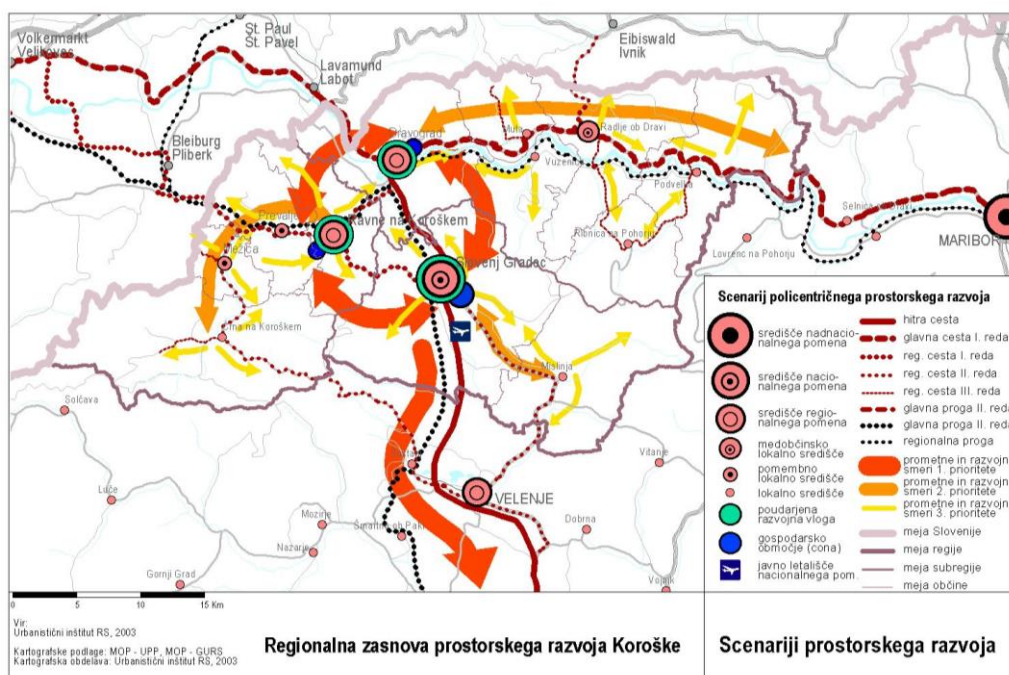
Slika 11: Scenarij GC2 v LUR (Gulič, A. et al. 2010)

Slika 12: Scenarij disperznega prostorskega razvoja Koroške regije (Gulič, A. et al. 2006a)

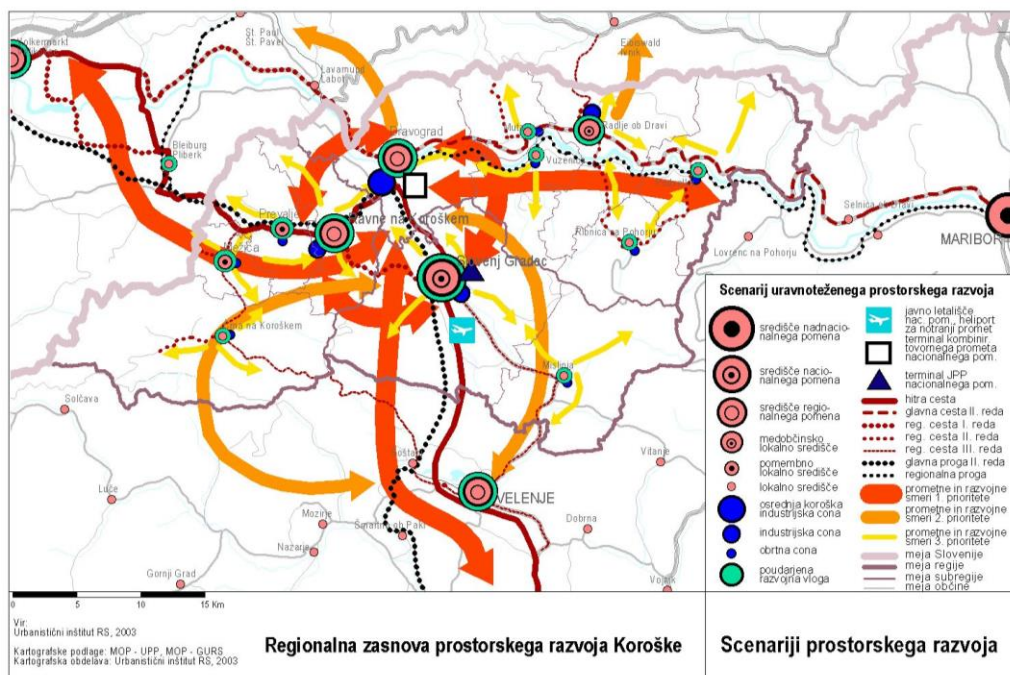

Slika 13: Scenarij monocentričnega prostorskega razvoja Koroške regije (Gulič, A. et al. 2006a)

Slika 14: Scenarij policentričnega prostorskega razvoja Koroške regije (Gulič, A. et al. 2006a)

Slika 15: Scenarij uravnoteženega prostorskega razvoja Koroške regije (Gulič, A. et al. 2006a)

7.5 Poslovne cone v Sloveniji na svetovnem spletu

V obdobju od leta 2006 do leta 2012 smo na Urbanističnem inštitutu RS sodelovali z Javno agencijo Republike Slovenije za spodbujanje podjetništva, internacionalizacije, tujih investicij in tehnologije [SPIRIT Slovenija](#) za katero smo pripravili predlog interaktivnega GIS sistema za prikazovanje aktualne ponudbe gospodarskih con v Sloveniji - [INVEST SLOVENIA](#). Predlagane kriterije smo poskušali udejaniti tudi v tem okviru. To nam je v omejenem okviru uspelo predvsem pri opredelitvi kriterijev za iskanje lokacij evidentiranih obstoječih in načrtovanih gospodarskih con (glej Sliko 16). V vseh ostalih pogledih web stran ponuja aktualne informacije o ponudbi lokacij za gospodarske cone ne glede na veljavne prostorsko strateške usmeritve države (SPRS, 2004).

INVEST SLOVENIA

Home | Sitemap | Links Search...

Why Slovenia Locations Industries Business Environment Investment opportunities About us Contact

Home • Advance location search

Zone area from (m2):

Zone area to (m2):

Nearby town: Choose nearby town

Location name: Choose location

Distance to highway (km):

Distance to railway (km):

Electric supply (kW):

Available gas connection:

Available water connection:

Available waste water connection:

Locations

Enter search parameters on the left side

Slika 16: Iskalnik lokacij evidentiranih obstoječih in načrtovanih gospodarskih con

8. Izzivi prihodnjega gospodarskega razvoja mestnih občin v Sloveniji

V tem poglavju predstavljamo nekatere izbrane izzive na področju urbane ekonomije, prihodnjega gospodarskega razvoja mestnih občin v Sloveniji ter ponekod predloge možnih usmeritev za njihovo reševanje:

1. **V Sloveniji je urbana ekonomija kot znanstvena in strokovna disciplina premalo razvita.** Pri pripravi novih strateških razvojnih dokumentov Slovenije bi bilo smotrno premisliti o možnosti, da bi najpomembnejša mesta v Sloveniji prepoznali kot ključne nosilce gospodarskega razvoja in jim z ustreznimi zakonskimi spremembami – tudi na področju lokalne samouprave – zagotovili vzporedne pogoje za vodenje čim bolj samostojne gospodarske politike. V povezavi s tem se pojavlja vprašanje vloge urbane ekonomije.
2. **Obstoj razlik v pojmovanju urbanega razvoja med EU in Slovenijo.** »Pogled od zunaj«, s strani različnih evropskih institucij (EUROSTAT, DG Regio), omrežij (ESPON) in projektov (EDORA), prepoznava Slovenijo – če nekoliko posplošimo – kot pretežno podeželsko območje znotraj EU z le dvema sorazmerno šibkima urbanima središčema (Ljubljana in Maribor). »Pogled od znotraj« pa prepozna 156 mestnih naselij in naselij mestnih območij, z dvema velikima mestoma (Ljubljana in Maribor) ter devetimi srednje velikimi mesti.
3. **Nadaljnje zgoščanje urbanega razvoja v Ljubljani in Ljubljanski urbani regiji.** Pričakovati je nadaljevanje procesa »metropolitanizacije« Ljubljane in Ljubljanske urbane regije ter zaostajanje in nazadovanje preostalega dela Slovenije, predvsem klasičnih industrijskih (npr. Maribor, Hrastnik, Trbovlje, Zagorje, Jesenice in njihova širša urbana območja), obrobnih (npr. Kočevje), hribovitih in gorskih podeželskih območij (npr. naselja na Pohorju) ter obmejnih območij (npr. naselja v Obkolpju).
4. **Kritično doumeti aktualno stanje in razvojne procese, ki vplivajo na razvoj slovenskih mest.** Nove gospodarske in družbene razmere zahtevajo od odločevalcev na vseh ravneh kritičen premislek, stvarno oceno stanja in procesov v družbi, gospodarstvu, okolju in prostoru ter vzrokov zanje in iskanje novih, inovativnih ter mestnemu okolju prilagojenih rešitev.
5. **Natančneje opredeliti povezave med urbanim (prostorskim) in gospodarskim razvojem.** Potrebno je čim bolj jasno izpostaviti vzročno-posledične povezave med razvojem mest (urbanih središč) in gospodarskim razvojem države.
6. **Določiti izhodiščno stanje in cilje na področju spodbujanja gospodarskega razvoja mest.** Pri pripravi nove strategije prostorskega razvoja Slovenije je potrebno opredeliti izhodiščno stanje prostorskih in urbanih razsežnosti za področje gospodarskega razvoja mest in države vsaj na ravni središč nacionalnega in regionalnega pomena, pa tudi usmeritve, pričakovane dolgoročne in srednjeročne rezultate ter instrumente, s katerimi se bo spodbujalo udeleževanje usmeritev.
7. **Mesta (mestne občine, mestna naselja) naj postanejo subjekti in koristniki spodbujanja gospodarskega razvoja.** Marsikatero slovensko mesto se je v polpreteklem obdobju kljub umanjkanju primerne podpore zakonskega in upravljalnega okvira izkazalo in s projekti učinkovito udeleževanja svoj podjetniški in gospodarski potencial (npr. Ljubljana, Koper, Novo mesto). Sedanji zakonski in regulatorni okvir bi bilo potrebno dopolniti na takšen način, da bodo lahko mesta v prihodnje v celoti izkoristila prostorske, socialne, okoljske in naravne vire za gospodarski razvoj svojih urbanih in funkcionalnih območij ter države kot celote.

8. **Povezati strategijo pametne specializacije s strategijo prostorskega razvoja Slovenije.** Pomanjkanje povezav med strateškima dokumentoma ter izključevanje slovenskih mest (mestnih naselij) iz procesa priprave in izvajanja strategije pametne specializacije je zelo problematično. Mesta namreč predstavljajo »žive laboratorije«, kjer se invencije prelivajo v inovacije, te pa se v njihovem okviru nadalje razvijajo, nadgrajujejo, širijo in udejanjajo. Obenem imajo mesta kot lokalne skupnosti in oblasti ključno vlogo pri razvoju pametnih mest v EU (EC, 2013; 2016).
9. **Celovito prepoznati pomen turizma za gospodarski razvoj mest.** V strategiji razvoja slovenskega turizma prihodnji razvoj turizma ni nedvoumno osredotočen na slovenska večja (npr. Ljubljana, Maribor, Koper) in manjša mesta (npr. Bled, Piran/Portorož, Postojna) kot ključne destinacije. Pomen in vlogo mestnega turizma oz. turističnega mesta kot območja, ki z zgodovinskimi, arhitekturnimi in umetniškimi značilnostmi, kulturnimi posebnostmi, priložnostmi za prisostvovanje pri organiziranih in naključnih dogodkih, omogoča turistom, da se vključijo v mestno življenje (La Rocca, 2013: 202), je potrebno prepoznati in veljavne strateške dokumente ustrezno nadgraditi.
10. **Povezovanje med mestnimi občinami za doseganje ciljev.** V trajnostnih urbanih strategijah mest je veliko ciljev, usmeritev in ukrepov vsebinsko podobnih. Kot primer lahko navedemo krožno ekonomijo, pametna mesta, nizkoogljične občine. Smotno bi bilo povezovanje med (vsaj sosednjimi) mestnimi občinami in širšimi urbanih območji z namenom sinergijskega delovanja za doseganje ciljev.
11. **Poglobiti obravnavo vidikov gospodarskega razvoja v trajnostnih urbanih strategijah.** V večini trajnostnih urbanih strategij širši razvojni kontekst (okvir) ni bil obravnavan. Kot kontekst se pojavlja predvsem programsko-vsebinski okvir veljavnih evropskih, državnih, regionalnih in občinskih dokumentov. Takšno navezovanje je potrebno in koristno, ni pa zadostno.
12. **Trajnostne urbane strategije lahko spodbujajo tekmovanje med občinami.** Glede na značilnosti trajnostnih urbanih strategij, predvsem razmeroma ozek teritorialni pogled in odsotnost predlogov za projektno povezovanje z drugimi mesti in njihovimi urbanih območji, se zastavlja vprašanje, kako po eni strani ustvariti primeren zakonski in regulatorni okvir za spodbujanje gospodarskega razvoja mest (in širših urbanih okolij) z izkoriščanjem razvojnih potencialov ter kako po drugi strani omiliti težnje po krepitvi medsebojnega tekmovanja, ki lahko zmanjšuje gospodarski razvoj ter gospodarski razvoj države kot celote. Obstaja nevarnost, da TUS in ostale lokalno usmerjene prostorske in razvojne politike (mestnih) občin ne bodo vodile h gospodarski rasti in razvoju temveč bodo – s prerazporejanjem gospodarskih aktivnosti z enih na druge lokacije – na državni ravni ustvarjale igro z ničelnim izidom (zero sum game).
13. **Načrtovanje in razvoj gospodarskih con v Sloveniji ne poteka skladno z usmeritvami Strategije prostorskega razvoja Slovenije.** Strategija prostorskega razvoja Slovenije eksplicitno ne opredeljuje območij za prednostni razvoj gospodarskih con na državni ravni, razen morda v primeru središč mednarodnega pomena (Ljubljana, Maribor in Koper), prostorski kriteriji in usmeritve pa predstavljajo širšo podlago za odločanje domačih in tujih gospodarskih subjektov o tem, kje in kako alocirati potencialne gospodarske cone. Kot pomemben izziv se pojavlja dejstvo, da država ne razpolaga s primernimi sistemskimi pogoji in upravljalno prakso, s katerimi bi presegla prevladujoči disperzni scenarij razvoja, po katerem mestne in druge občine težijo k temu, da na svojem teritoriju prostorsko umestijo gospodarsko cono, ki bo skladna le z njihovimi

interesi in potrebami ne glede na možnosti širšega prostorskega in funkcionalnega povezovanja na ravni urbanih regij in države.

14. **Gospodarski, prostorski in okoljski vplivi razvoja gospodarskih con v Sloveniji niso znani.** Na ravni države ne razpolagamo s poenotenimi kazalniki in podatki naknadnega (ex-post) spremljanja razvoja gospodarskih con na razvoj mest, občin, regij in države. Tako npr. nimamo podatka ali je ustanovitev gospodarskih con povezana z rastjo: skupne factorske produktivnosti naložb, zaposlovanja na lokalni ravni, plač zaposlenih, gradnje in cen stanovanj, priložnosti razvoja maloprodajnega trga. Nimamo podatka ali in kako gospodarske cone vplivajo na bolj racionalno in trajnostno organizacijo prostora, trajnostno mobilnost. Nimamo podatka kakšni so aglomeracijski učinki prelivanja (agglomeration spillover effect) gospodarski con na razvoj mest in regij. Nimamo podatka kakšni so dejanski okoljski vplivi obratovanja gospodarskih con.

9. Usmeritve prihodnjega gospodarskega razvoja mestnih občin v Sloveniji

V tem poglavju predstavljamo predloge usmeritev za premagovanje opredeljenih izzivov na področju urbane ekonomije, prihodnjega gospodarskega razvoja mestnih občin v Sloveniji:

1. **Potrebno je ustvariti primerne pogoje za razvoj urbane ekonomije kot znanstvene in strokovne discipline.** Kot enega od korakov v tej smeri predlagamo delovno opredelitev pojma urbane ekonomije. Urbano ekonomijo lahko opredelimo kot vejo ekonomije, ki v svoj metodološko-teoretski okvir vključuje prostor mesta kot enega od dejavnikov gospodarskega razvoja. Prostor mesta je dinamičen funkcionalni povezovalac razpoložljivih tradicionalnih proizvodnih dejavnikov (zemlja/tla, delovna sila, kapital), ki s součinkovanjem različnih spremenljivk (velikost, struktura, gostota, lokacija) ter v povezavi z ostalimi mesti in naselji v širšem teritorialnem okviru (regija, država) in dostopnostjo do teh naselij ustvarja pogoje za: (1) razvoj novih, sodobnih proizvodnih dejavnikov (ustvarjanje in razširjanje znanja ter podjetništva), (2) dvig gospodarske konkurenčnosti, (3) pospešitev gospodarske rasti, (4) trajnostni gospodarski razvoj, (5) porast blaginje in kakovosti življenja prebivalcev mesta in širšega mestnega vplivnega območja (Gulič, A., 2016).
2. **Uskladiti poglede EU in Slovenije na področju urbanega razvoja.** Na področju obravnave mest in (mestnih) naselij v Sloveniji je potrebno v prihodnje čim bolj vsebinsko uskladiti pogleda »od zunaj« in »od znotraj«. Na ta način bi lahko ublažili precejšnje konceptualne razlike v pojmovanju ter opredeljevanju funkcionalne vloge in pomena mest kar bi imelo pozitivne učinke na bolj realistično prostorsko in razvojno načrtovanje v Sloveniji.
3. **Opredeliti ukrepe za zmanjševanje negativnega vpliva neoliberalnih gospodarskih razmer.** Na ravni države je potrebno opredeliti ustrezne politike in ukrepe s katerimi bi omogočili lažje in bolj »enakovredno« prilagajanje (gospodarstev) mest neoliberalnim gospodarskim razmeram. Sedanji način prilagajanja – kljub aktivni regionalni politiki države, ki si prizadeva za zmanjševanje razlik v življenjskem standardu prebivalstva med regijami – vodi k še bolj neenakim vzorcem lokalnega in regionalno prostorskega razvoja. Potrebno je preprečiti, da bi nekatera mesta oz. mestne regije (npr. Ljubljana in Ljubljanska urbana regija) postali sorazmerni »zmagovalci« procesa gospodarskega prestrukturiranja, nekatera druga mesta (npr. Maribor in Podravska regija, Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ter Zasavska regija) pa sorazmerni »poraženci«.
4. **Potrebno je poiskati inovativne in mestnemu okolju prilagojene rešitve.** Nove gospodarske in družbene razmere zahtevajo od odločevalcev na vseh ravneh odločanja

premislek in iskanje novih inovativnih ter mestnemu okolju prilagojenih rešitev. Menimo, da bi bilo koristno v prihodnje – upošteva domače razvojne okoliščine – poiskati funkcionalne povezave in »območja dopolnjevanja« med različnimi pristopi, ki se ukvarjajo s spodbujanjem razvoja na lokalni ravni. V mislih imamo pristope kot so: lokalno utemeljene/usmerjene politike (place-based policies), lokalna podjetniška partnerstva, urbane politike, lokalno upravljanje, na grozdih zasnovana inovacijska politika ipd.

5. **Opredeliti vzročno posledične povezave med urbanim (prostorskim) in gospodarskim razvojem.** V novi Strategiji prostorskega razvoja Slovenije, ki je v fazi priprave, je potrebno čim bolj jasno izpostaviti vzročno-posledične povezave med razvojem mest (urbanih središč) in gospodarskim razvojem. Obenem je potrebno predstaviti izhodiščna stanja in navesti pričakovane dolgoročne in srednjeročne rezultate udejanjanja usmeritev nove Strategije prostorskega razvoja Slovenije – v tem primeru na gospodarski razvoj mest in države – ter opredelitev instrumentov s katerimi se bo njihovo udejanjanje spremljalo in vrednotilo.
6. **Zagotoviti tesno vsebinsko povezanost med novo Strategijo razvoja Slovenije in novo Strategijo prostorskega razvoja Slovenije.** Priprava nove Strategije razvoja Slovenije do leta 2050 mora biti tesno vsebinsko usklajena s pripravo nove Strategije prostorskega razvoja Slovenije. Eden od ključnih dejavnikov povezovanja obeh strategij pa so lahko prav mesta in njihova gravitacijska (urbana) območja.
7. **Omogočiti skladnost med trajnostnimi urbanimi strategijami ter med njimi in veljavnimi državnimi strategijami.** Organi nadzora, spremljanja, vrednotenja trajnostnih urbanih strategij poskrbijo, da se omenjene neskladnosti odpravijo vsaj v fazah podrobnejše razdelave predlaganih ukrepov/projektov. Organi nadzora poskrbijo za pripravo predhodnih (ex-ante) ocen učinkov ukrepov/projektov ter za njihovo kakovostno spremljanje in vrednotenje upošteva nabor vnaprej določenih kvantificiranih kazalnikov.
8. **V novi Strategiji prostorskega razvoja Slovenije in Strategiji razvoja Slovenije je potrebno okrepiti strateško vlogo države pri regulaciji umeščanja in razvoja gospodarskih con skladno z načeli, cilji in usmeritvami policentričnega (urbanega) razvoja.** Pri načrtovanju gospodarskih con v Sloveniji je potrebno vzpostaviti ustrezne sistemske pogoje in upravljalne prakse s katerimi bi presegli sedaj prevladujoči disperzni scenarij razvoja, po katerem mestne in druge občine težijo k temu, da na svojem teritoriju prostorsko umestijo gospodarsko cono, ki bo skladna le z njihovimi interesi in potrebami ne glede na možnosti širšega prostorskega in funkcionalnega povezovanja na ravni urbanih regij in države. Ta problem je potrebno ustrezno prepoznati in poiskati primerne rešitve v procesu priprave nove Strategije prostorskega razvoja Slovenije in Strategije razvoja Slovenije.
9. **Opredeliti in vključiti vidike in instrumente prostorske, regionalne, urbane in lokalne ekonomije v nov Zakon o prostorskem načrtovanju upošteva domače sistemske in razvojne razmere ter okoliščine.**

Literatura in viri:

1. Bole D. 2005. Vloga mest v razvojnih dokumentih Slovenije. IB revija, 4/2005. UMAR. Ljubljana.
2. Bole D. 2008. Ekonomska preobrazba slovenskih mest. Geografija Slovenije 19. Založba ZRC. Ljubljana.
3. Camagni R. 2012. Economia urbana. Dizionario di Economia e Finanza.
4. [http://www.treccani.it/enciclopedia/economia-urbana_\(Dizionario-di-Economia-e-Finanza\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/economia-urbana_(Dizionario-di-Economia-e-Finanza)/) (01. avg. 2016).
5. Capello R. 2011. Location, Regional Growth and Local Development Theories. AESTIMUM 58, Giugno 2011: 1-25.
6. CLES - Centre for Local Economic Strategies. 2015. Manifesto for local economies. <http://www.cles.org.uk/wp-content/uploads/2015/03/CLES-Manifesto-2015.pdf> (15. avg. 2016).
7. Copus A. 2013. New Rural Cohesion Policy after 2013. NORDREGIO. <http://www.nordregio.se/Metameny/About-Nordregio/Journal-of-Nordregio/Journal-of-Nordregio-2010/Journal-of-Nordregio-no-2-2010/New-Rural-Cohesion-Policy-after-2013/> (25. jul. 2016).
8. Dijkstra L., Poelman H. 2015a. European cities - the EU-OECD functional urban area definition. EC, DG Regio. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/European_cities_%E2%80%93_the_EU-OECD_functional_urban_area_definition#Definition_of_a_city (01. avg. 2016).
9. Dijkstra L., Poelman H. 2015b. Glossary: Urban centre. European Commission, DG Regio. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Urban_centre (01. avg. 2016).
10. DZRS, 1994. Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF in 14/15 – ZUJFO). Ljubljana. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO307> (12. avg. 2016).
11. DZRS. 2006. Zakon o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij. Uradno prečiščeno besedilo (ZUODNO-UPB1). Ljubljana. <http://www.uradni-list.si/1/content?id=75979&part=&highlight=Zakon+o+ustanovitvi+ob%C4%8Din+ter+o+dolo%C4%8Ditvi+njihovih+obmo%C4%8Dij> (25. jul. 2016).
12. Duranton, G. 2000. Urbanization, urban structure, and growth, in: J.-M. HURIOT and J. F. THISSE (Eds) Economics of Cities: Theoretical Perspectives, pp. 290–317. Cambridge: Cambridge University Press.
13. EC. 2013. European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities - Strategic Implementation Plan. http://ec.europa.eu/eip/smartcities/files/sip_final_en.pdf (14. avg. 2016).
14. EC. 2016. Pact of Amsterdam: Urban Agenda for the EU. http://urbanagendaforthe.eu/wp-content/uploads/2016/05/Pact-of-Amsterdam_v7_WEB.pdf (14. avg. 2016).
15. EUROSTAT. 2011. Urban-rural typology. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban-rural_typology (25. jul. 2016).
16. EUROSTAT. 2015. European cities – the EU-OECD functional urban area definition. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/European_cities_%E2%80%93_the_EU-OECD_functional_urban_area_definition#Definition_of_a_city (25. jul. 2016).

17. Fujita, M. and Thisse, J.-F. 2002. Economics of Agglomeration: cities, industrial location, and regional growth. Cambridge: Cambridge University Press.
18. GIZ and ICLEI. 2012. Discussion Paper: Green Urban Economy - Conceptual basis and courses for action. Eschborn/Bonn, Germany.
19. Gulič, A., Bizjak, I. 2006. Strokovne podlage za upravljanje in prostorski razvoj gospodarskih con na Gorenjskem (Background document on management and spatial development of business zones in the Gorenjska region). Sastavni deo projekta INTERREG IIIa ROPOL – Razvoj obmejnih poslovnih lokacij Slovenija – Avstrijska Koroška. Urbanistični inštitut RS. Ljubljana.
20. Gulič, A., Bizjak, I. 2006-2012. Poslovne cone v Sloveniji na svetovnem spletu, naročnik SPIRIT, Urbanistični inštitut RS, Ljubljana. <http://www.investslovenia.org/>.
21. Gulič, A. et al. 2006a. Strokovne podlage za pripravo regionalnega prostorskega načrta Koroške regije. Urbanistični inštitut RS. Ljubljana. <http://rzpr-koroska.uirs.si/>
22. Gulič, A. et al. 2006b. Strokovne podlage za pripravo regionalnega prostorskega načrta Savinjske regije. Urbanistični inštitut RS. Ljubljana. <http://rzpr-savinjska.uirs.si/>
23. Gulič, A. et al. 2010. Strokovne podlage za pripravo regionalnega prostorskega načrta Ljubljanske urbane regije. Urbanistični inštitut RS. Ljubljana. <http://rralur-prostor.uirs.si/>
24. Gulič, A. 2016. Urbana ekonomija. V Šuklje, I. et al.: Strokovno gradivo za nacionalno poročilo o urbanem razvoju – HABITAT III. Urbanistični inštitut RS. Ljubljana.
25. HM Government. 2010. Local Growth: Realising Every Place's Potential. London: The Stationery Office. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/32076/cm7961-local-growth-white-paper.pdf (15. avg. 2016).
26. HOC - House of Commons. 2011. The Localism Act. London: House of Commons. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/20/contents/enacted/data.htm> (15. avg. 2016).
27. Jacobs, J. 1969. The Economy of Cities. New York: Vintage.
28. Jacobs, J. 1984. Cities and the Wealth of Nations. New York: Vintage.
29. LDA - Limburg Development Agency. 2003. Drawing and Implementation of model for foreign investment promotion at regional level, cooperation project cofinanced by Flemish government, Belgium.
30. Marsden T. 1999. Rural Futures: The Consumption Countryside and its Regulation. European Society for Rural Sociology. Sociologia Ruralis VOL. 39, NO 4, 1999. Blackwell Publishers. Oxford, UK.
31. Medved R. 2004. Oblikovanje lokalnih podjetniških grozdov v Sloveniji. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta. Ljubljana. <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/medved346.pdf> (10. avg. 2016).
32. MF. 2016. Primerna poraba občin, dohodnina in finančna izravnava za leto 2015. Ministrstvo za finance. Ljubljana. [http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/Lokalne skupnosti/Izra%C4%8Duni/Izra%C4%8Duni_primerne_porabe_ob%C4%8Din/2015/Pregled_prih_obcin_za_pokri_vanje_PPi-2015.pdf](http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/Lokalne_skupnosti/Izra%C4%8Duni/Izra%C4%8Duni_primerne_porabe_ob%C4%8Din/2015/Pregled_prih_obcin_za_pokri_vanje_PPi-2015.pdf) (15. avg. 2016)
33. MGRT. 2015. Program Vlade RS za spodbujanje internacionalizacije 2015-2020. Ljubljana. [http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/SEKTOR_ZA_INTERNACIONALIZACIJO/Internacionalizacija TNI/Program INTER 2015-2020 koncna.pdf](http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/SEKTOR_ZA_INTERNACIONALIZACIJO/Internacionalizacija_TNI/Program_INTER_2015-2020_koncna.pdf) (10. avg. 2016).

34. MOB. 2015. Maribor ima priložnosti. Trajnostna urbana strategija za Maribor. Mestna občina Maribor. Maribor.
35. MOC. 2015. Trajnostna urbana strategija Mestne občine Celje (2015-2030). Mestna občina Celje. Celje.
36. MOKo. 2015. Trajnostna urbana strategija mesta Koper. Mestna občina Koper. Koper.
37. MOKr. 2015. Trajnostna urbana strategija mesta Kranj. Mestna občina Kranj. Kranj.
38. MOL. 2015. Trajnostna urbana strategija mestne občine Ljubljana (TUS-StrMOL). Mestna občina Ljubljana. Ljubljana.
39. MOMS. 2015. Trajnostna urbana strategija Mestne občine Murska Sobota. Mestna občina Murska Sobota. Murska Sobota.
40. MONG. 2015. Trajnostna urbana strategija Nova Gorica 2020. Mestna občina Nova Gorica. Nova Gorica.
41. MONM. 2015. Trajnostna urbana strategija Novo mesto 2030. Mestna občina Novo mesto. Novo mesto.
42. MOP. 2004. Strategija prostorskega razvoja Slovenije. Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje in prostor. Ljubljana.
43. MOP. 2014. Smernice za pripravo trajnostnih urbanih strategij. Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje in prostor. Ljubljana.
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/urbani_razvoj/trajnostna_urbana_strategija_osnutek.pdf (15. jul. 2016).
44. MOP. 2015. Poročilo o prostorskem razvoju. Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja. Ljubljana.
45. MOP. 2016. Pregled pripomb, predlogov in vprašanj k osnutku predloga zakona o urejanju prostora (ZUreP).
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/prostor_arhiv/ZUreP_pripombe.pdf (01. avg. 2016).
46. MOPT. 2015. Vizija in strategija Mestne občine Ptuj 2015-2025 - Trajnostna urbana strategija. Mestna občina Ptuj. Ptuj.
47. MOSG. 2015. Trajnostna urbana strategija mesta Slovenj Gradec 2015-2030. Mestna občina Slovenj Gradec. Slovenj Gradec.
48. MOV. 2015. Trajnostna urbana strategija za pametno, podjetno in prijazno Velenje 2025. Mestna občina Velenje. Velenje.
49. Nordregio et al. 2005. ESPON 1.1.1 - Potentials for polycentric development in Europe. Project report. Stockholm, Sweden.
https://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ESPON2006Projects/TematicProjects/Polycentricity/fr-1.1.1_revised-full.pdf (15. jul. 2016).
50. Območna obrtno-podjetniška zbornica Celje. 2013. Strategija razvoja gospodarstva Mestne občine Celje 2014-2020. Celje.
http://moc.celje.si/images/Datoteke/Strategija_razvoja_gospodarstva_MOC/Strategija%20gospodarstva%20MOC.pdf (15. avg. 2016).
51. PE International, Hypodomi. 2002. Strategic Possibilities for the Development of Business Zones in Slovenia, Ljubljana.
52. Polese, M. 2005. Cities and National Economic Growth: A Reappraisal. Urban Studies, Vol. 42, No. 8, 1429–1451, July 2005.
53. Quigley J.M. 2008. Urban economics. The New Palgrave Dictionary of Economics (2nd ed.)

- http://www.dictionaryofeconomics.com/article?id=pde2008_U000035&edition=current&q=Urban%20economics&topicid=&result_number=1 (16. jun. 2016).
54. SE. 1985. Evropska listina lokalne samouprave. Svet Evrope. Strasbourg.
http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/122/ (12. avg. 2016).
55. SRS. 2005. Strategija razvoja Slovenije. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Ljubljana.
56. SURS. 2004. Mestna naselja v Republiki Sloveniji leta 2003. Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana.
57. Slovenije, Ljubljana.
58. SURS. 2016. Regije v številkah. Statistični portret slovenskih regij. Ljubljana.
59. <http://www.stat.si/dokument/8941/regije-v-stevilkah.pdf> (11. avg. 2016).
60. SVRK. 2015a. Strategija razvoja Slovenije. Ljubljana.
http://www.svrk.gov.si/si/delovna_podrocja/razvojno_nacrtovanje/strategija_razvoja_slovenije/ (12. avg. 2016).
61. SVRK. 2015b. Slovenska Strategija Pametne Specializacije – S4. Ljubljana.
http://www.svrk.gov.si/fileadmin/svrk.gov.si/pageuploads/Dokumenti_za_objavo_na_topni_strani/S4_dokument_potrjeno_na_VRS_150920.pdf (12. avg. 2016).
62. Swyngedouw, E., Moulaert, F., Rodriguez, A. 2002 . Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy. *Antipode - A Radical Journal of Geography*, Volume 34, Issue 3, July 2002, Pages 542–577.
63. Swyngedouw, E., Moulaert, F., Rodriguez, A. 2014: Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy. In Flyvbjerg, B, editor(s). *Megaproject Planning and Management: Essential Readings*. Cheltenham & Northampton: Edward Elgar.
64. Tepina, M. 1996. Prostor in čas urbanizma in Ljubljane urbane. Ob stoletnici urbanizma. ČZP Enotnost, Ljubljana.
65. UHI Millennium Institute. 2011. EDORA – European Development Opportunities in Rural Areas. ESPON. Inverness, UK. <http://www.nordregio.se/en/Nordregio-Research/EDORA--European-Development-Opportunities-in-Rural-Areas-/> (25. jul. 2016).
66. UN. 2014. World Urbanization Prospects – Revision. UN - Department of Economic and Social Affairs. New York, USA.
<https://esa.un.org/unpd/wup/Publications/Files/WUP2014-Highlights.pdf> (25. jul. 2016).
67. UN-Habitat. 2012. Urban economy. <http://unhabitat.org/expertise/3-urban-economy/> (23. maj 2016).
68. UN-Habitat. 2013. State of the world's cities 2012/2013: Prosperity of Cities. United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat). P.O. Box 30030, Nairobi, Kenya.
69. ZLS. 1994. Zakon o lokalni samoupravi. Uradni list RS, št. 94/07.
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO307#> (27. jul. 2016)